БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун,
Тыва АССР-ниң Дээди Совединин органы

1925 чылда үндезилеттингеН

1963 ч. ЯНВАРЬ 19 СУББОТА № 16 (5420).

Өртээ 2 көп.

СОВЕТТЕРНИҢ СОҢГУЛДАЗЫНГА

Кызыл хоорайның агитпунктуларында соңгулага белеткелдер калбарып турар. Алгы заводунда № 1 агитпункт (эргелекчизи эш Э. В. Грудинин) соңгулда кампаниезинге холбаштыр бодунун ажылын база чаарты тургузуп эгелээн. Чоокта чаа од агитпунктуга агитаторларнын сургаалдалыг хуралын өрттиргеН. Анаа республиканын күрпланында, хлеб заводунда, алгы заводунда, кинофикация салбырында партия организацияларының секретарылары болгаш агитаторлары киришкен.

Агитаторларнын хуралынга РСФСР-нин Дээди Совединге болгаш ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге ам болур соңгулдалар-биле холбаштыр агитаторларнын сорулгаларының дугайын, агитпунктунун ажылының планын чугаалашкан. Соңгулдага белеткелдер ам уеле чүгээр чоруп турар болза-даа, чогуур негелдезинге ам-даа четпес деп, агитаторлар боттарының хуралынга демдеглээш, моон соңгаар ажылчы чоннар ортузунга агитас-массалыг ажылды дарый улам күштелдиреринде дугуржуп алган болгаш бо талазы-биле хемчегларни, тодаргай ажыл планын бадылап алганнар.

БҮГҮ-ЛЕ ЧҮВЕНИ—КИЖИГЕ

Бүгү-ле чүвени кижиге, кижинин чазагай чоруунга! — деп бедик идеяны идип үндүрбүшаан. Коммунистиг партия, Совет чазак ажылчы чоннарның материалдыг амыдыралының, культурлуг деннелиниң чайгылып чок өзүлдезин чедип алырынче угландыр бүгү-ле хемчеглерни ап келген болгаш ап-лда турар.

Бистиң аныяк республикавыстың ажылчы чоннарының амыдыралының деннели соксаал чокка өзүп турар. Чаагайжыды туттунган, хөй-хөй чараш көдээ болгаш ажылчын суурлар ам Тыва чернин арнын каастаан. Электрижиттинген ол суурларның эки дериттинген чылыг, делгем бажыннарында күш-ажылчы тыва кижилер культурлуг чурттап, коммунизмни тургустур дээш маадырлыы-биле ажылдап турарлар.

Ажылчы чоннарның амыдырал деннелин улам ынай бедидери, оларның үргүлүү өзүп турар материал-культурлуг хереглелдерин долузу-биле хандырары — коммунизмни тургузар талазы-биле партияның программыг кол сорулгаларының биреэзи. Шынап-да коммунистиг ниитилел хөгжүлдезинин амгы үеде-зи, кажан коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарының демисели улам күштелип турар үеде, ажылчы чоннун амыдырал хандырылгазын экижидериниң херээ мырынай онза чугула ужурдузалыг апарган. Ол черле билдингир. Колхозчу тараачыннарның, совхозтар болгаш бүдүрүлге ажылчыннарының материалдыг амыдыралы экижээн тудум, оларның тургузукчу ажылынын үре-түннелдин өзер, ынчангаш коммунистиг элбекшилдин савазы байлак-биле улам долар.

Ындыг турбуже, хоорай, көдээде ажыл-ишчилеринин материалдыг болгаш культурлуг негелдеринин хандырылгазынче кичээнгей салыышкыны бистин республиканын чамдык районнарында ам-даа кошкак. СЭКП-нин Тес-Хем, Улуг-Хем, Барыын-Хемчик парткомнары ол районнарның колхозтар, совхозтарында парторганизациялар болгаш ажыл-агыйларның удуртукчулары малчыннарны чуртталга бажыннары-биле хандырар дугайында каш чыдарны улаштыр хөй катап чугаалажып келгенивр. Ол чугааларның, хөй-хөй шиитпирлернин боттуг күүседеи-вы-ла чедип алдынмаан.

«Тес-Хем» совхозтун 200 ажыг малчын өрегелериннин хөй кезиинде бажын чок, ам-даа соок өглерде чурттавышаан. Бир эвес совхозта партком (секретары эш Ламажан) тудуг ажылын толаргай удургуп, кол-кол кыштагларда чуртталга чүдүүн дүргедиринче доктаамал кичээнгей салып келген болза, мынчага таан-даа ынды байдал турбас ужурлуг турган. Ол районнун «Чаа орук», «Мөрен» колхозтары. Барыын-Хемчикте «Барлык», Улуг-Хемде «Улуг-Хая» совхозтарның хөй-хөй малчыннары база мынчага чедир чуртталга бажыннары-биле четче хандыртынмаан. Ынчаарга ол ажыл-агыйларның удуртукчулары, партия, совет органнары чуртталга тудуун ам черле кажан шиитпирлээр ужурлуглары?

Мал ажылының хөгжүлдезинде ам эн харыысалгалыг үе — кыштаглаашкын түлүктеп, малчыннар ортузунда хөй эзт, дук, сүт дээш демисел кажангызындан артык калбарып турар. Ынчаарга материалдыг байлактарның чогум-на тургузукчулары — бистин маадырлыг малчыннарывыстың дугайында чогуур салыш салыышкын кайда-даа четпес. Агиткультбригадаларны тургуспушаан, ырак одарларда малчыннарның аал-оранынче өй-өйде үнүүшкүннер кылып, оларның ажыл, амыдыралы-биле таныжар, материалдыг болгаш культурлуг негелделерин хандырар талазы-биле ажылды СЭКП-нин Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем парткомнары эткен чылын элээн таарымчалыг организастап турган. Ол эки эгелээшкин бо чылын кайда-даа көзүлбейн турар. Ынчаарга СЭКП-нин районнарда парткомнары, колхоз-совхозтарның девискээр аайы-биле эргелелдери, райкүүсчомнар болгаш партиянын эге организациялары көдээ ишчилерни амыдыралын эргежок чугула чүүлдери-биле хандырарынче кичээнгей салбайн, оларның үре-түннелдиг ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургуспайн чыда, мал бажының улам ынайгы өзүлдезин, мал продуктуларын көвүдедирин канчап чедип алырларыл, ынчаш?

Кызыл хоорайда болгаш Ак-Довуракта ажылчы чоннарның коммунал хандырылгазында база дыка улуг четпестер бар. Ол черлерде чүс-чүс өг-бүлелер чурттап турар коммунальдыг чуртталга бажыннарының одалга системазы чайгы үеде шынар чок септеттингенинден база одалга ажылдакчыларының ажылга харыысалга чогундан кыштын соогунда ынча хөй ажылчы чон шыдажыр аажок бергедээшкиннерге таваржып, ынчангаш чөптүг негелде хомудалдар улгадып турар. Ажылчы чоннун амыдырал хандырылгазында бо болгаш өске-даа улуг-улуг четпестер хамыктын мурнунда удуртукчу ажылдакчыларның талазындан кижилер дугайында чогуур кичээнгей салбайн, даандырган ажыл-херек дээш харыысалганы бедитпейн турары-биле тайылбырлаттынар.

СЭКП-нин районнарда парткомнары болгаш Кызыл хооркому, бүдүрүлге эргелелдеринде партия бөлүктери, колхоз, совхозтарның база бүдүрүлге черлеринин партия организациялары кижи дугайында СЭКП ТК-нын айтыышкыннарын удуртулга болдурбушаан, ажылчы чоннун хүн бүрүдеги амыдырал хереглелдерин хандырары-биле холбашкан ажылагый, культура-чырыыышкын болгаш садыг организацияларының мурнунга тургузар негелдени күштелдирер өй ам черле келген. Колхоз, совхозтарның техника септелгелинде, үрезин арыглаашкынында, мал фермаларында, ылангыя ырак одарларда ажылчы чоннун амыдырал, культурлуг негелделери кичээнгейнин төвүнге хамыктын мурнунда салдынган турар ужурлуг. Маңаа хамаарыштыр партия, комсомолдун, культура одагларының, көдээ интеллигенциянын, садыгнын шилиттинген күштериндин тургустунган эн шыырак агиткультбригадаларны эргежок чугула бүгү үүлдер-биле чеп-сеглээш, көдээ черлерже өй-өйде тускай даалгалыг үндүргүлеп, оларның ажылын шын башкарар, практиктиг дузаны көргүзер херек.

Хоорай, көдээнин ажыл-ишчилеринче парторганизацияларның кичээнгейи улгаткан тудум, олар улам бүдүрүкчүлүг ажылдаар болгаш төөгүлүг чеди чылын бешки чылының улус ажыл-агый планнарын долдур болгаш ажыр күүседип шыдаарлар.

СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң шиитпирлери боттанылгада

* ☆ *

Амдыгааштан бедик дүжүт дээш

«Улуг-Хая» совхозтун Арыг-Бажы салбырынын ажыл-ишчилери чер-чер Советтеринге соңгулдага күш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш, 1963 чылдын чаагай дүжүдүн өстүрүп алырынга кол чугула чүүл болур хөрзүннүң чемишчидилгезин чорударынче улуг кичээнгейни салып турар. Бо хүннерде тараа шөлдеринче өдек сөөртүлгезинде ийи «ДТ-54» тракторну, алды шанактыг аътты быжыглаан. Олар ам сөөлгү хүннерге чедир 390 тонна өдекти тараа шөлдеринче аппарып чедирген.

Бо ажылда комсомолчу тракторист К. Кертих-оол, чүдүрүкчүлер Д. Очур-оол, Х. Май-оол, О. Ак-оол, Х. Сат-оол олар ышкаш кызымаккай ажылдап турарлар бар. Ол ышкаш ат-биле өдек сөөртүрүнүн хүн үлүүн 110—120 хуу чедир күүседип турарларга 60 харлыг ажылчын Д. Аныкайны, комсомолчулар С. Кара-оол, Д. Сагаан-оол оларны адап болур.

Хөрзүннү чемишчидиринге салбырның комсомолчулары болгаш аныяктары боттарының улуг улуг-хуузун киирип, дыштаныр хүннерде массалыг үнүүшкүннерни кылып турары солун. Чижээ, чоокта чаа салбырның 30 хире аныяктары үш «ДТ-54» тракторлуг, 12 шанактыг аътыг үнгеш, Оймак фермазында 83 тонна өдекти тараа шөлдеринче сөөртүп чедирген. Ол ажылга чүдүрүкчүлер Ч. Маспын-оол, Б. Седип-оол, трактористер Д. Чүльдүм-оол, К. Ыламоол олар идепкейлиг ажылдааннар.

Ындыг массалыг үнүүшкүннернин дүштеки чапсарлаашкыннарында Арыг-Бажы сес чыл школазының башкылары болгаш салбыр эргелекчизи, Тыва АССР-нин Дээди Совединин депутады Монгуш Бегзи солун номчулгаларын, беседаларны, соңгулдага хамаарышкан материалдарны аныяк ажылчыннарга кылып берип турар.

В. ДИМИТ.

Курскинин механизаторларының кыйгырыынга харыы кылдыр

Часкы хову ажылдарынга тракторларны болгаш көдээ ажыл-агый машиналарын үлегерлиг белеткээр болгаш оларны бедик бүдүрүкчүлүг кылдыр ажыглаар дээш социалистиг чарыышты калбартыр дугайында Курскинин механизаторларының кыйгырыын Ростов областың колхозтарының болгаш совхозтарының механизаторлары, «Сельхозтехника» салбырларының ажылдакчылары изиибиле деткип турар.

1963 чылдың часкы хову ажылдарынга көдээ ажыл-агыйның бүгү техниказын бедик шынарлыг кылдыр хуусаа бетинде белеткээри дээш социалистиг чарышка киришпишаан. Доннун колхозтарының болгаш совхозтарының механизаторлары база тускай эртемниглери, «Сельхозтехниканың» салбырларының ажылдакчылары бүгү-ле тракторларның, хөрзүн болбаазырадыр болгаш тараа чаштырар машиналарның септелгезин февраль 20-ге чедир, а комбайннарның, жатканларның болгаш ажаан алыышкынның эске-даа машиналарының септелгезин 1963 чылдың майның 15-не чедир доозарын, бүгү техниканың септелгезинин бедик шынарлыг болурун хандырарын хүлээнгеннер. Тракторларның болгаш комбайннарның септелгезин чүгле белдирлер аайы-биле кылыр арганы ёзугаар чорудар болгаш кезектерни катап тургузарын калбаа-биле ажыглаар деп шиитпирлээн.

Септелге ажылдарынга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 10 хууга бедидерин болгаш бот-үнени 5 хууга чиигедирин көдээ механизаторлар хүлээнген. Көдээ ажыл-агыйның бүгү техниказын үлегерлиг кадагалаарын болгаш ажыглаарын организастаар. Хову ажылдары эгелээринге чедир бүгү-ле бригадаларга хову турлагларын септеп доозар, а чок черлерге — оларны тудуп тургузар. Часкы хову ажылдарын чорударынга четчир санныг кывар болгаш чаар материалдарны кышкы үеде колхозтарга болгаш совхозтарга экиеп алыр.

Агрегаттарның ийи эзлчег-биле ажылдаарын хандырар дээш области көдээ ажыл-агыйның механизация училищелеринге 10 муң хире трактористерни болгаш комбайнерлерни белеткээн турар. Оон аңгыда колхозтарга болгаш совхозтарга бүдүрүлгеге ажылдатпышаан турган, 30 муң ажыг колхозчуларны, совхозтар ажылчыннарын болгаш албан-хаакчыларын механизаторжу тускай эртемге өөредир.

ТАРЫЛГАГА ҮГЕ БЕЛЕН ЭВЕЗИЛ?

Жданов аттыг колхоз бо чылын 2230 гектар тараа культураларын тарыыры планда көрдүнген. Оон иштинде 1200 гектар кызыл-тасты тарыыр. Маңаа улуг белеткел ажылдарын чорудары негеттинип турар.

Ынчаарга амгы хүннерде од белеткелдерни колхозтун баштаар чери болгаш партия организациязы эки организаставайн турар. Чайгы, күскү чер аңдарылгазының планы күүсеттинмээнинин түннелинде, 1330 гектар черни часкы тарылга үезинде удур аңдарар ужурга таваржып турар. Тарылгага үрезин белеткээр ажылдар шулуудаваан. 300 тонна хире кызыл-тас үрезининден чүгле 30 ажыг тонна арыглаттынган. Үрезинге үскен тарааларның хөй кезии ажык шаннарда беле төккүлеп каан хевээр чыткылаар. Үрезиннерниң үнүүчел шынарының анализи амдаа кылдынмаан. 20 тонна хире чинге-тараа үрезини богу-биле кады складта чытпышаан. Ногаа тарылгазының шөлүн өлекшидер ажыл амдаа эгелевээн.

Техника септелгези багай чоруп турар. Янзы-бүрү маркаларлыг 10 тракторларның чангызы-даа септеттинмээн. Колхозта 11 сеялка, 50 хире илиирлер, беш корпустуг 5 авдазын 3 кукуруза сеялказы, картофель олуртур бир машина болгаш хөрзүн сайзырадыр өске-даа машиналар ам-даа септеттинмээн.

Часкы тарылганын эгелей бээр хүннери чоокшулап орар, аңаа техниканы ам белеткевес болза хоржок дээрзинге хову бригадири Ширинноол, механик Ондар олар дүвүревейн турарлар. Колхозтун баштаар чери болгаш партбюрозу часкы хову ажылдарынга белеткелдерни арткан хүннерде шынгыы организастаза чогуур.

О. КЕНДЕН.

* * *

«Күш-ажылдын хостуу» көдээ ажыл-агый артелинин чүгле 3 трактору септеттинген, а 4 тракторну септээр дээш соок гаражта чазын каан чылар.

Колхоз дартазы эш Каликулин, механик эш Рогалев олар техника септелгезинин хожудап турарының чылдагаанын септелге кылыр чылыг чернин база артык кезектернин чогу-биле тайылбырлап турарлар. Хамык ужур организастаар ажылдың багайында болуп турар.

М. САНДАК.

Улуг-Хем район

СЭКП-ниң төлээлери ГДР-ниң кызыгааржыларында

БЕРЛИН. СЭТА-ның тускай корр. В. Селиверстов биле К. Саввин оларның дыңнадыш турары болза:

ГСЧП-ниң VI съездизинге чораан, СЭКП ТК-ның Бирги секретары Н. С. Хрущевка баштаткан СЭКП-ниң төлээлери Барыын Берлин-биле кызыгаарда албан эртирип турар ГДР-ниң кызыгааржыларынга аалдап чорааннар. Оларның-биле кады ГСЧП ТК-ның бирги секретары В. Ульбрихт, а ол ышкаш Германияда совет шериглер белүүнүн кол командылакчызы армия генералы И. И. Якубовский база-ла кызыгааржыларга барып чораан.

Үк чернии-биле 13 шак турда автомашиналар колонназы Фридрихштрасста хыналда пунктузунга чедип келген. Кызыгааржылар аалчыларга изиг байырны чедирген. Берлиннин комендантызы генерал-майор Поппе мынча деп илеткээн:

Кызыгаарда шөлээн, хыналда пунктузу чогумчалыг ажылдап тур.

Эштер Н. С. Хрущев болгаш В. Ульбрихт олар комендант-биле, аңаа турган ГДР-ниң национал камгалал министри армия генералы Г. Гофман-биле, офицерлер-биле болгаш кызыгааржылар, солдаттар-биле мендилешкен. Штабс-ефрейтор Гюнтер Загольски ГДР-ниң кызыгааржыларының өмүнээзинден совет аалчыларга байыр чедирген. Н. С. Хрущевка болгаш В. Ульбрихтиге чечектер боодалын аппарып тудускан.

Аалчылар кызыгаар дериишкиннерин көргеннер. Оон соонда кызыгаарга чеде бергеннер.

Берлиннің кызыгаарга чыглып келген чурттакчылары, а ол ышкаш хыналда пунктузун таварып эртип турган даштыкы туристер аалчыларга найыралдыг байырны чедирип турганнар. Италиядан болгаш Франциядан келген туристер-биле ужурашкан. Олар автобустан үүнүп келгеш, Н. С. Хрущев-биле мендилешкеннер.

«Хрущев делгерезин!», «Ура!», «Вива!» дээн кыйгылар дыңналып турган.

ГДР-ниң национал улусчу армиязының бирги кызыгаар бригадазының кезектериниң бирээзинин турар черинче төлээлер чорупкан. Кезектің бодунун составы эргим аалчыларны «ура»-биле найыралдыг уткаан. Бригаданың командири полковник Чичке Н. С. Хрущевка болгаш В. Ульбрихтиге рапорт берген. Солдаттар оларга чечектер боодалы тудускан. Бузулбас герман-совет найыралга аддар болдурган йөрээлдер чаңгыланып турган.

Оон соонда төлээлер кезектің дайынчы болгаш политиктиг белеткелиниң тергиннери-биле найыралдыг беседа кылган. Дайынчыларның өмүнээзинден ефрейтор Куц үүне чугаалаан, Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязының болгаш Совет чазактың чорудун турар тайбына ынакшылдыг политиказы дээш чүректің ханызындан четтиргениниң сөстерин эдилчылар Хрущевка сөглээн. ГДР-ниң кежигүүлүг дайынчылыг Берлин-биле кызыгаарын бөлүштүр камгалаарын болгаш фронтуулдыг тучу хоорайның» талазы-биле шерүүр дыг-даа өнчүк-чөңгеларын шаварын аазап тур бис дээш совет чугаалаан.

Империалистерниң үр дээшкиннинг чаа дайынны кыпсып үндүрерин болдурбас төлээде, тайбын дээш демиселге бүгү күштерни каттыштырарының эргежок чугулазының дугайын Н. С. Хрущев харыы сөзүнге чугаалаан. Кызыгаарларны камгалаарынга, Герман Демократтыг Республиканың чонунун тайбын күш-ажылын камгалаарынга чедиишкиннерлиг болурун ол кызыгааржыларга күүзүн.

Кызыгааржыдарның дилээн ёзугаар В. Ульбрихт болгаш Н. С. Хрущев хүндүлүг аалчыларның дептеринге ат салганнар. Оларга турасказалдыг белектерни—Бранденбург эжиктериниң македин болгаш альбомнарны берген.

Н. С. Хрущев, В. Ульбрихт, СЭКП-ниң төлээлери кызыгааржылар-биле чылыг байырлажып чарылган. Кезектің дайынчылары аалчыларны дицмиттиг «ура»-биле үдээн, «Фрейндшафт!», «Найырал!», «Совет Эвилелинге аддар!» дээн кыйгылар чаңгыланып турган.

Районнуң партия конференциязы

Чоокта чаа Шагаан-Арыг хоорайга партияның Улуг-Хем район конференциязы болуп эткен. Конференцияның киржикчилери партия райкомунун отчёдун, ол дугайында райком секретары эш С. С. Чакарның илеткелин дыңнап, чугаалашканнар.

Илеткелчи болгаш санал берген ораторлар кол кичээнгейни ажылагыйга партийжи удуртулганы улам күштелдиреринче угландырганнар.

Районнуң коммунистери болгаш бүгү ажыл-ишчилери чеди чылдың дөртү чылында көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрер болгаш күрүнеге садар талазы-биле боттарынга алган хүлээлгелерин хуусаа бетинде төлептин-биле күүсеткеннер.

Конференцияның киржикчилери оон-биле кады партия организацияларының чон ортузунга партийжи-организакчы болгаш партийжи-политиктиг ажылдарында бар улуг четпестерни илереткен. Конференция районда чер, мал ажылының байдалын, тудуг, үлетпүр, транспорт, коммунал болгаш өске-даа албан черлериниң ажылын ханызы-биле анализтеп көрген. Оон ынай ажыл-агыйларның түс-түс удуртукчуларының ажылга харыысалга чок чоруун конференцияның киржикчилери шынгыы шүгүмчүлээннер.

Конференцияга СЭКП Тыва обкомунун бирги секретары эш С. К. Тока киржип, үүне чугаалаанын төлээлер улуг кичээнгей-биле дыңнааннар.

Чугаалашкан айтырыг талазы-биле конференция делегерегей доктаалды хүлээп алган.

Парткомнун бирги организастыг пленумунга парткомнун секретарынга эш С. С. Чакарны, секретарының оралакчыларыяга эштер К. П. Будук-оолду болгаш М. С. Харченкону соңгаан.

УЛГАТТЫР КАТТЫШКАН

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. («Шынның» корр.) Тыва АССР-нин Дээди Совединин Президиумунун бо чылдың январь 12-де Чарлыынга үндезилээш, Барыын-Хемчик районнун чамдык көдээ Советтериниң каттышкан сессиялары болган. Чарлыкка холбаштыр аңаа организастыг айтырыглар дугайын чугаалашкан.

Эрги-Барлык биле Шуй көдээ Советтернин сессиязындан ол ийи Советтерни чангыс Эрги-Барлык көдээ Совет кылдыр каттыштырар, оон төвүн — Ыйгылак суур болдурар дугайында шиитпирни хүлээп алган. Көдээ Советтин даргазынга Донгак Ёнлан-Самбуу, даргазының оралакчызынга Күжүгет Чамый, секретарынга Хертек Эректол олар соңгуттурган.

Шекпээр биле Аянгаты көдээ Советтернин сессиязындан ол ийи Советтерни чангыс Шекпээр көдээ Совет кылдыр каттыштырган, оон төвүн — Бичe-Тей суур болдурар дугайында шиитпирни хүлээп алган. Сессиядан Шекпээр көдээ Советтин даргазынга Монгуш Төгүс-оолду, даргазының оралакчызынга Ооржак Чамзыт-оолду, секретарынга Монгуш Часыдакты соңгаан.

Школага дуза

«Улуг-Хая» совхозтун Алдыы-Шыныа эге школазынга ада-иелернин шефтээшкини болган. Школада төрелдер комитединин даргазы Ховалыг Чанчыкайга баштаткан элээн каш ада-иелер школаны чугайлаан, стол, парталарны арыглап чуп бергеннер.

А. ДАГБАЛДАЙ,

Улуг-Хем район.

Кызылдың үлетпүр-бүдүрүлгелеринде, тудуг болгаш транспорт организацияларында коммунистиг күш-ажыл дээш чарыштың бүгү киржикчилеринге, бүгү ажылчыннарга болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларга кыйгырыг

Бис, коммунистиг күш-ажылдың бригадаларының кежигүннери болгаш шалыпчылары боттарывыстың ажылывыстың түннелдерин үндүрүп, чаа сорулгаларны салыр болгаш оларны чедиишкинниг күүседиринин оруктарын шилип алыр дээш слёдувуска чыылдывыс. Партиянын XXII съездизинин болгаш СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунун төөгүлүг шиитпирлеринге сорук кирген Кызылдың үлетпүр-бүдүрүлгелериниң болгаш тудуг, транспорт организацияларының ажыл-ишчилери берген сөзүн эзлеп, 1962 чылда ниити продукция бүдүрериниң, чүк сөөртүрүнүн планныг онаалгаларын ажыр күүсеткеш, 64,3 муң рубльге янзы-бүрү продукцияларны пландан ажыр бүдүрүп үндүрген болгаш улус ажыл-агыйынга 200 муң тонна янзы-бүрү чүктерни пландан ажыр сөөртүп берген.

Бус, трубиналыг электростанцияның, типографияның, дааранылга комбинадының, «Сельхозтехника» каттыжыышкынының автобаазазының, № 2 АТК-ның болгаш өске-даа коллективтер эки ажылдааннар.

Чеди чыл планының дөртү чылының онаалгаларын хуусаа бетинде күүседир дээш чарышка коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары деп ат дээш шимчээшкиннің киржикчилери улуг рольду ойнааннар. Амгы үеде ол шимчээшкинге 3000 ажыг ажылчыннар, 5 бүдүрүлгелер, 8 цехтер болгаш 111 бригадалар киржип турар, ийи цех, 54 бригада ол хүндүлүг атты чедип алган.

Чыл бүрүде бүдүрүлге планын ажыр күүседип турар мурнакчыларның саны өскен. Оларның аразында эштер Любкин (№ 2 АТК), Бухаров («Сельхозтехника» каттыжыышкынының автобаазазы), Гуреева (типография), Чупрасова (харылзаа конторазы), Сандык (автосептелге заводу), Кравцов (авиапорт), Рябов (электростанция) болгаш Сысоева, Осипова (горпо) олар тергиидеп турар.

Бир эвес хоорайның бүгү үлетпүр-бүдүрүлгелери боттарының хүлээлгелерин күүседкен болза бистин чедиишкиннеривис дыка өскен турар ийик. Пиво заводунун, Улуг-Хем ыяш ажыл-агый черинин, Красноярск пароходствозунун Үстүү Енисей участогунун коллективтери 1962 чылда күрүне планнарын күүсетпээни харааданчыг.

Тудугжулар база багай ажылдааннар. «Тыва тудуг» трези хоорайның ажылчы чоннарынга 7 муң дөрбелчин метр чуртталга шөлүн чедир бербээн, эзт комбинадын, хлеб заводунун кондитер цегин, хоорайның канализациязын, 125 уруглар турар детсадты болгаш өске-даа объектилерни ажыглалга дужаваан.

Чамдык бүдүрүлгелерде болгаш организацияларда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү чавыс, бүдүрүп үндүрген продукциянын шынарын экижидериниң болгаш күрүнеиин акша-хөрөнгилерин чеп ажыглаарының шынгыы контролю чок, күш-ажыллын сагылга-чурумун хажыдар таварылгалар бар болуп турар.

Шак ындыг четпестер коллективтерде кижизидилге ажылының кошкаа-биле, социалистиг чарышты, ылангыя коммунистиг күш-ажыл дээш чарышты бедик деннелге организастап чорутпайн турары-биле тайылбырлаттынар.

Коммунистиг күш-ажыл дээш чарышты «Кызыл-Хавак» шахтазында, Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агыйында, эзт комбинадында, «Тыва тудуг» трезинде, горпода, чамдык автоажыл-агыйларда кончуг кошкак удуртуп турар. А «Көдээ тудуг» тудуг-монтаж эргелелинде, сүт заводунда, Минусинск АТК-зынын дөртү колонназында ол шимчээшкин мырынай чоруттунмайн турар.

Эргим эштер! Чеди чыл планының бешки чылында хоорайның ажылчы чоннарының мурнунда улам бедик сорулгалар салдынган. Оларны бис социалистиг чарышты бүгү талалыг калбартып, кижи бүрүзү продукцияның шынарын, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш чарышка киржип, планныг онаалгаларны күүседир дээш бүгү күштү болгаш арга курлавырларны үндүрүп турган чедиишкиннинг күүседип шыдаар бис.

Бис бо хүн хоорайның бүгү ажыл-ишчилеринге: чеди чыл планының бешки чылының онаалгаларын хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг чарышче киреэлинер деп кыйгырып тур бис. Кижи бүрүзү бедиткен хүлээлгелерни алгаш, ону чедиишкиннинг күүсетсин. Ажылчын бүрүзү, инженер-техниктиг ажылдакчы бүрүзү коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары деп ат дээш шимчээшкинге киришкен турарын чедип алыылыңар. «Коммунистиг ёзу-биле чурттап болгаш ажылдап өөренир» деп лозун үлетпүр бүдүрүлгелерде, тудуг болгаш транспорт организацияларында бүгү ажылчыннарның хажык чокка сагыыр дүрүмү болган турзун.

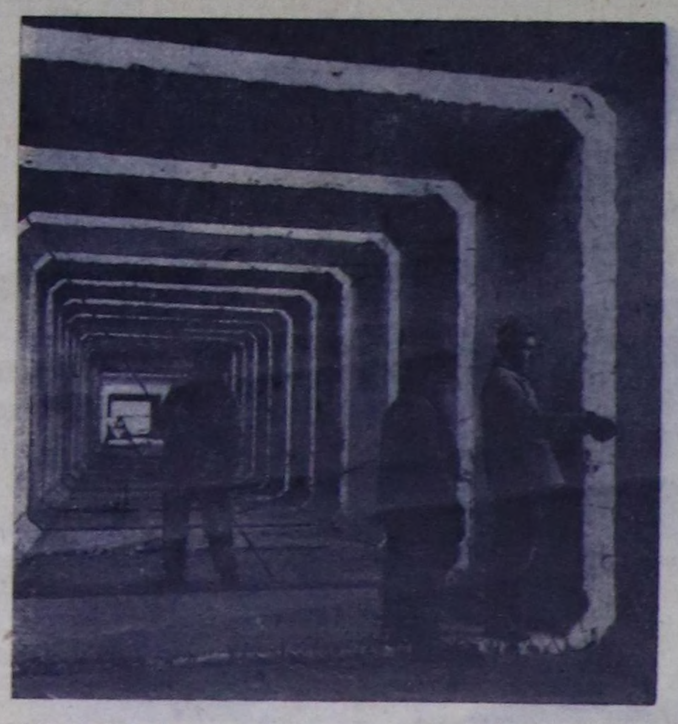

ЭСТОН ССР. Бүгү-эвилелдиң шалыпчы тудуу—Прибалтика ГРЭС-ке үшкү эзлчегни дерип тургузарын хуусаазындан бир чыл эрте доосхан. 1962 чылдың декабрьда аңаа сески турбогенератор үлетпүрге токту берип эгелээн. Станцияның күчүзүн 800 муң киловатт чедирген. 1963 чылда ол электри энергиязын бүдүрериң 20 хуу көвүдедир.

ГРЭС-тиң дөртү эзлчээнин тудуунда ажылдар калбарып турар. Кайызы-даа 200 муң киловатт 4 турбогенераторларны тургускан турар.

Чурукта: стропольщиктер А. Кавунов, А. Хамидуллин болгаш С. Ляхов оларның эптеп кылыр тунельди кылып турары.

Фото В. Горбуновтуу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

МУРНУКУ ОДУРУГНУҢ КИЖИЛЕРИ СҮМЕЛЕЖИП, ПЛАННАП, ХҮЛЭЭНИП ТУР

Келир үениң разведчиктериниң слёдундан репортаж

Республиканың хөгжүм-шии театрының дөрт чүс олуттуг залы шыгыыт долу. Кызылдың үлетүүр-будурулгелеринде, тудугларында, транспорт организацияларында коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары болгаш бригадалары деп ат дээш шимчээшкиниң киржикчилери ботарының арга-дуржулгаларын солчуп, чеди чыл планының бешки чылында бедиткен чаа хүлээлгелерни алыры-биле слётка чыглып келгеннер. Оларның аразында чеди чылдың маадырлары човаачылар Ю. Федяев, П. Благодатских, Н. Дулов, Г. Семыкин, А. Бухаров болгаш коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары энергетиктер Рябов, Арямов, Баранов, садыгжылар Сысоева, Осипова, харыдзаачылар Чуприсова, Медведев, Абубакиров, тудугжулар Монгуш Байдаң-оол, Ельшова, Чудановская, слесарьлар Константин болгаш Тимофей Кукарин алышкылар, ужудукчулар Кравцов, Чимий-оол, Ензак, Куулар, шахтёрлар Мещеряков. Морозов болгаш өске-даа он-он мурнакчы кижилер бар. Слётту СЭКП Кызыл хооркомунуң бирги секретары эш П. Т. Киселев ажыт-[illegible]ны сценазында улуг [illegible] портрединиң мурнунда президиум столун республиканың партия болгаш совет органнарының удуртукчулары, будурулге мурнакчылары әлепкеннер. Слёттүң киржикчилери СЭКП ТК-ның Президиум кежигүннерин эш Никита Сергеевич Хрущевту баштадыр хүндүлүг президиумга чангыс үн-биле бүт кырыга туруп келгеш соңганнар.

Партияның XXII съездизинин тоолгулуг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш демиселге Кызыл хоорайның ажылчы чону бүгү совет чөн-биле кады көскү чедиишкиннерни чедип ап келген. 1962 чылдың планныг онаалгаларын хоорайның үлетүүр будурулгелериниң коллективтери чедиишкинниг күүсеткеннер. Ниити продукция будурер талазы-биле чыл планы 105,2 хуула күүсеттинген, пландан ажыр 643 мүн рубльге продукцияны будурүп үндүрген. Чеди чыл планының эрткен дөрт чылларында ниити продукция будурүп үндүрериниң хемчээли барык ийи катап өскен. Бир өөрүнүүр чедиишкин болза, продукция будурүп үндүрериниң өзүлдези кол нуруузунда күш-ажылдың будурукчулуун бедиткенинин күсели-биле чедип алдынганы болур. Күш-ажылдың будурукчулуун бедидериниң 1962 чылдагы планы Кызылдың будурулгелеринге хамаарыштыр ниитизи-биле 106,5 хуула күүсеттинген.

Дөртү чылдың планныг онаалгаларын хоорайның автоажыл-агыйларының коллективтери чедиишкиниг күүсеткеннер. Чүк сөөртүүнүн чыл планы тонна талазы-биле 109,3 хуу, тонна-километр талазы-биле 118,7 хуу күүсеттинген, пландан ажыр 200 мүн тонна ямзы-бүрү чүктерни сөөрткен болгаш 21 млн. тонна-километрлер ажылдан кылдынган.

Бо бүгү чедиишкиннерни демдеглевишаан, хоорайның үлетүүр будурулгелериниң, тудуг болгаш транспорт коллективтериниң күш-ажылчы бедик көргүзүүлерни чедип алырынга улуг рольду коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары деп ат дээш шимчээшкиниң киржикчилери ойнаан деп илеткелчи, СЭКП хооркомунуң секретары эш В. Б. Добромыслов чоргаарал-биле демдеглээн.

Күш-ажылдың будурукчулуунуң бедип турары хамыктың мурнунда бистин будурулгелеривистиң техниктиг чепсегленишкининиң күштелгенин, ажылчыннарның мергежилиниң соксаал чок бедип турарын болгаш күш-ажылдың организациязының сайзырангайзаанын херечилеп турар. Ол дээрге келир үениң разведчиктери деп дурум өзүгаар адаптырып турар орук айтыкчылары, мурнакчы кижилериң чаагай буянныг ажыл-үүлезиниң үре-түңнелидир. Маңаа чижек чылдыр илеткелчи хоорайның мурнакчы будурулгелериниң болгаш транспорт организацияларының ажыл-херектерин тодаргай чижектер-биле көргүскен.

Коммунистиг күш-ажылдың будурулгези деп ат дээш демисежип турар бүс-турбиналыг электростанцияның коллективи чыл планын октябрь айның өгезинде-ле бүгү көргүзүүлер талазы-биле күүсеткеш, чангыс чыл дургузында күш-ажылдың будурукчулуун барык ийи катап бедиткен. оон түннелинде электроэнергия будурүп үндүрери 26,6 хуу өскен, продукцияның бот-үнези дыка чиигээн. Коллективтиң бүгү кежигүннери өөредилгениң кандыг-бир хевиринде чүс хуу хаара туттуунган, прогул кылыр азы ажылдан озаалдаар чоруктар шуут үзүктаттынып бар чыдар. Ийи чүс ажыг кижилиг улуг коллективке декабрь айда чүгле чангыс прогул болган. Коллективте хөй-ниити конструктор бюрозу ажылдан турар, оон кежигүннери ажылчыннар болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылар эрткен чылын чаарби ажыг рационализаторжу саналдарны киргеш, будурулгеге ажылган шинчээткениниң мүн-мүн рубль түнүүг камналганы чедип алганнар. Электростанцияда хөй күш үнер аар ажылдар долузу-биле механизастаттынган, ам энергетиктер будурулгени автоматчыдарының оруунче кирипкеннер. Бо дээрге коллективте партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларының социалистиг чарышты бедик деннелге удуртуп, планныг онаалгаларны күүседиринче коллективтиң кежигүннериниң күүжүн шын эвилелдеп шыдаанының херечизи-дир.

Типографияның болгаш хоорайның харылзаа конторазының коллективтеринде коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары деп ат дээш чарышты организастаанны сөөлгү үеде дыка экижип турар. Ол коллективтерде социалистиг чарыштың түннелдерин доктаамал үндүрүп, тиилекчилерге шилчиир Кызыл туктарны болгаш вымпелдерни тыпсын, көскү агитацияны бедик деннелге организастаан. Ол чорук күш-ажылчы бедик түннелдерни берген. Күш-ажылдың будурукчулуу типографияга 32 хуу өскен, айларның болгаш кварталдарның планныг онаалгаларын доктаамал ажыр күүседип турар мурнакчыларның саны коллективте өзүп турар.

Кызылдың дааранылга комбинадының улуг коллективинде коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары деп ат дээш чарыштың киржикчилериниң будурулгечи көргүзүүлери экижип турар. Чыл планын дааранылыкчылар хуусаа бетинде чедиишкиниг күүсеткеннер, күш-ажылдың будурукчулуу эрткен үш чылларда 72 хуу өскен. Ынчалзажок коммунистиг күш-ажыл бригадазының кежигүннери, дааранылыкчылар эрткен чылдың үшкү кварталында куду шынарлыг продукцияны будургеш, садыг четкилеринге тараткаңын илеткелчи шынгыы шүүгүмчүлээн.

Автоажыл-агыйлар коллективтериниң аразында калбарган социалистиг чарышка бедик көргүзүүлерни № 2 АТК болгаш коммунал ажыл-агый министерствозунуң АТК-зы чедип алган. Ол коллективтер чүк сөөртүүнүн талазы-биле чыл планын октябрь айның өгезинде-ле күүседипкеш, амгы үеде чедиишкиннерин улам быжыглап турарлар. № 2 АТК-ның бүгү човаачылары коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары болгаш бригадалары деп ат дээш демисешпишаан, күш-ажылчы кайгамчык бедик көргүзүүлерни чедип ап турарлар. Чүк сөөртүүнүн планныг онаалгаларын ай санында 200 хуу ажыр күүседип турар човаачылар ында дыка хөй. Оларның чамдыктары чеди чыл планының боттарынга онаашкан үлүүн күүседипкеш, 1965 чылга чедир ийиги чеди чыл планын күүседир деп хүлээлгелерни ап турарлар. Сураглыг човаачы Дмитрий Любкин ам 1968 чылдың үлүүнге киириштир ажылдап турар, а Ю. Федяев, Н. Дулов болгаш өскелер-даа шаг-үени ыракта мурнай берген чоруп турарлар.

«Сельхозтехника» каттыжышкының автобазазында коммунистиг күш-ажылдың деп ат дээш чарышты бедик деннелге организастап турарын илеткелчи демдеглээн. Коллективте човаачыларның 18 бригадаларының 17-зи эрткен чылын коммунистиг күш-ажылдың бригадалары деп бедик атты чедип алганнар. Оларның иштинден Ярыгин Семыкин, Бухаров, Галайко болгаш өскелер-даа чеди чыл планын күүседипкеннер.

Кызылдың № 1 чүк АТК-зында коммунистиг күш-ажыл бригадаларының аразында калбарган социалистиг чарышка бедик көргүзүүлерни Семен Покомарев, Роберт Захаров, Юрий Зюзин, Владимир Лыкум олар удурткан бригадалар чедип ап турар. Ниитизи-биле автоажыл-агыйларның коллективтери чедип алган чедиишкиннерин улам быжыглавышаан, чеди чыл планының бешки чылын улам бедик көргүзүүлерлиг доозар дээш бүгү күжүн, аргаларын болгаш курлавырларын үндүрүп ажылдаар ужурлуглар.

Чедиишкиннер-биле чергелештир хоорайның үлетүүр будурулгелеринде четпестер база хөй болуп турар. Кызылдың пиво заводу болгаш Улуг-Хем ыяш-үлетүүр ажыл-агыйы чыл планын күүсетпээн. Пиво заводунуң коллективинде күш-ажылдың будурукчулуу эрткен чылын бедиир туржук, харын-даа 23,4 хуу кудулаан. Шахта әргелелиниң коллективи чыл планын күүсеткен-даа болза, күш-ажылдың будурукчулуун кудулаткан. Бо бүгү четпестернин чылдааны болза, коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары деп ат, дээш чарышты чамдык будурулгелериниң удуртукчуларының үнелеп көрбейн турарында. Чижээ, Кызыл-Хавак шахтазында Ф. Морозов болгаш Г. Михутин удурткан дагжылар бригадалары коммунистиг күш-ажылдың деп ат дээш ийи чыл улаштыр демисежип келген, а шахтада партия, профэвилел организациялары чарыштың түннелдерин чангыс-даа катап үндүрүп көрбээн. Шак ындыг байдалдар пиво заводунда. Улуг-Хем ыяш-үлетүүр ажыл-агыйында болгаш сүт заводунда бар.

«Тыва тудуг» трезиниң коллективи эрткен чылын күрүне мурнунга улуг өөрелиг болуп арткан. Кызылчыларга тудугжулар 6 мүн дөрбелчин метр ажыг чуртталга шөлүн чедир бербээннер. Тудугжуларның ортузунда күш-ажылдың сагылга-чуруму кошкак, ажылга ара үзүктелиишкиннер, үрей кылыышкыннар массалыг үргүлчүлеп турар. Трестe постройком даргазы эш Сагалаковтун чугаалап турарын өзугаар алырга, тудугжуларның он ажыг бригадалары коммунистиг күш-ажылдың деп ат дээш демисежип турар, а херек кырында байдалды көөрге ол-ла бригадаларның кежигүннери кандыгдаа хүлээлгелер албаан, келир үениң разведчиктериниң ады дээш чарышты ол бригадаларга кым-даа организаставаан болуп турар. Социалистиг чарыштың дээди хевири болур коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары деп ат дээш чарышты ынчалдыр ат кырында эрелгейлеп организастап турган фактыларны илеткелчи өске-даа организацияларга хамаарыштыр көргүскен.

Хоорайның үлетүүр будурулгелериниң болгаш тудуг, транспорт коллективтериниң мурнунда салдынган сорулгаларны чугаалаан, ол сорулгаларны күүседириниң оруктарын айтыышаан, чеди чылдың бешки чылының планныг онаалгаларын чедиишкиниг күүседир дээш бүгү күштү, аргаларны болгаш курлавырларны үндүрүп ажылдаарынче слётту киржикчилерин эш Добромыслов кыйгырган.

Илеткел соолунде слёттүң киржикчилериниң санал-онал солчуушкуннары, ажыл-агыйжы ханы чугаалажылыкшыдары эгелээн.

Слёттүң индиринде Кызылдың аэропортунуң ужудукчузу эш Кравцов.

Сес чыл дургузында ужудуушкун үезинде озал-ондактыг таварылга чок ажылдан келдивис. Будурулге планын база үргүлчү ажыр күүседип турар бис. Эрткен чылдан бээр коммунистиг күш-ажылдың болуу деп ат дээш демиселче кирипкеш, будурулгечи көргүзүүлеривисти улам-на бедидип, «шуптузу чангызы дээш, чаңгылы шуптузу дээш» деп принципти хажык чокка сагып турар бис.

Коммунистиг өзу-биле чурттап болгаш ажылдан, өөрениниң төлептиг үлегер-чижээн көргүзүүп турар кайгамчык мурнакчы кижилер биске хөй. Ылангыя ужудукчулар Шербань, Сандрухин, Чимий-оол, Ензак болгаш өскелер-даа аэропорттун бүгү коллективиниң чоргаарланыкчылары, өрук айтыкчызы шолбаннары болуп турарлар. Болуктүн кежигүннери өөренип турарлар. Дөрт кижи тускай ортумак өөредилге черлеринде, алдызы кежээки школаларда өөренип турар.

Чеди чыл планының бешки чылын улам бедик көргүзүүлерлиг доозар дээш бүгү күжүвүстү, аргаларывысты болгаш курлавырларывысты үндүрүп ажылдаар бис. Слёттүң киржикчилеринге хууда саналым болза, мындыг ужуражылгаларны чылда бир катап эвес, а аргалыг болза квартал санында-даа эрттирип турар болза кончуг-ла ажыктыг-дыр. Мээң бо саналымны эш-өөрлер шупту деткиир боор деп бодай-дыр мен.

Ужудукчу Кравцовтун кады төрээн акызы. № 1 АТК-да човаачыларның коммунистиг күш-ажыл бригадазының удуртукчузу эш В. Кравцов дараазында индирге үнүп келген.

— Бистин коллективте коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары деп ат дээш чарыш өнза калбарып турар. Човаачыларның 11 бригадалары ол бедик атты чедип алганнар. Мээн удуртуп турар бригадамның кежигүннери чыл планын чедиишкиниг күүсеткеннер. Бригадалар аразында калбарган чарышка база-ла бедик көргүзүүлерни чедип ап турар бис.

Мурнунда бистиң ажылывыска алаан таарымча чок байдал турган чүве. Чүл дээрге, бригада кежигүннериниң чамдыктары бензовозтарга, а өскелери хааржактыг автомашиналарга ажылдап турганнар. Ол чорук бригаданың ниити планы дээш дембиле ажылдаарынга шаптыктыг болуп турган. Сөөлгү үеде, ылангыя СЭКП ТК-ның ноябрь Пленуму эрткен сөөлүнде бистин бригаданың ажылын база будурулге принципиниге үндезилээш әде тургускан деп чугаалап болур. Ам шуптузу хааржактыг автомашиналарда ажылдап, чаңгыс азай чүүктер сөөртүп турар бис.

Шупту кады ажылдаарынга бо чаартылга кончуг таарымчалыг байдалды тургузуп берген. Ынчангаш чедиишкиннеривисти улам быжыглап, чыл планын 30 хуу чедир ажыр күүседирин бригада кежигүннериниң өмүнээзинден хүлээнип турмен.

Кызылдың № 2 АТК-зының човаачызы, коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп ат дээш демисежип турар бригаданың удуртукчузу коммунист эш П. Федоровтун саналын слёттүң киржикчилери улуг сонуургал-биле дыннааннар.

Эрткен чылдың эгезинде алган социалистиг хүлээлгелерин бригада кежигүннери барык ийи катап ажыр күүсеткеннер. Бригадир коммунист ону база эвээшсиниң, оон-даа бедик көргүзүүлерни чедип ап болуур турганын болгаш анаа чүү шаптыктаанын чугаалаан.

— Кызылдың түүйбу заводунга чеде бээрге автомашинаны дыка үр саададып турган чүдүрер, оон сөөлүнде чаа тудуг объектизинге келирге дужурерде мырынай дыка үр маналыр. Оон кадында түүйбунуң шынары дендии багай. Түүйбу заводундан чүдүрүп алган тудугга эккеп дужурерге түүйбунуң чартык кезин бустун калган болур.

Ынчаарга заводтун коллективинде мурнакчы кижилер, коммунистиг күш-ажылдың бригадалары болгаш шалыпчылары деп ат дээш демисежип турар кижилер-даа бар болгай. Оларның арын-нуурын канчап барган, шак ындыг куду шынарлыг продукцияны будурүп үндүрериниң олар черле канчап ыятпайн, оода арны безин кыспайн турарларыа?— деп, эш Федоров чугаалаан.

«Тыва тудуг» трези автомашиналарны кончуг шын эвес ажылган турарын ол тодаргай чижектер-биле көргүскен. Хоорайдан 15 километр ажыг черден әлезин сөөртүр апарганда трестин удуртукчулары чүгле чаңгыс хереөжен чүдүрүкчү үндүрүп бээр-дир. Ол бүгүн хүн дургузунда чаңгыс-ла автомашинаны чүдүрүп четтигер. Ындыг боорга бедик будурукчулуг ажылдаары дыка берге—деп, эш Федоров чугаалаан.

Хоорайның харылзаа салбырында телефонистернин коммунистиг күш-ажыл бригадазының удуртукчузу эш Чупрасова бодунуң ажылының дуржулгазын слёттүң киржикчилеринге чугаалаан. Бригада кежигүннери чүгле ажылга бедик көргүзүүлерни чедип ап турарындан ангыда, хөй-ниити эгелээшкиннерни чер болганга калбартып нептередиринче улуг кичээнгейни салып турарлар. Шехтин арыг-шеверин сагыырын телефонистер боттары күүседип, аштакчы тускай ажылчыны өске ажылче шилчидерин чедип алганнар. Коммунистиг күш-ажыл бригадазының кежигүннериниң ажыл-амыдыралында солун чүүлдери, чаартылгаларны бижип турар тускай альбомну кылган, чарыштың түннелдерин доктаамал үндүргеш, тиилекчилерниң чуруктарын альбомга киирип, чурум үрээн бичии-ле таварылганы бригадага шыңгыы чугаалажып көрүп турар. Ол чорук кайгамчык эки түннелдерге чедирген. Күш-ажылдың көргүзүүлери дыка экижээн, бригада кежигүннери шупту өөренип, коммунизм тургузукчузу кижиниң моральдыг дүрүмнерин амыдыраштан-на ыяк шингээдип ап эгелей берген.

Типографияның өрукчүзү эш Н. Гуреева болгаш коммунал ажылагый министерствозунуң АТК-зының човаачызы эш А. Лопатин олар слётка база санал бергеннер.

СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары эш С. К. Тока слёттүң киржикчилеринге байыр чедирип, делегеренгей чүве чугаалаан.

1962 чылда Кызылдың үлетүүр будурулгелеринде, тудуг болгаш транспорт организацияларында коммунистиг күш-ажылдың деп ат дээш шимчээшкиниң киржикчилериниң аразында калбарган чарыштың тиилекчилеринге өртектиг белектерни болгаш акша шаннаалдарны база тывыскан.

Слёттүң киржикчилери Кызылдың бүгү ажылчы чоннарынга кыйгырыгны хүлээп алганнар.

Малды хүр кыш ажырары — хүннүң дайынчы сорулгазы

СЕСЕРЛИГНИҢ МАЛЧЫННАРЫНДА

Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң Сесерлиг салбырында малчыннары колхозтуң аныяк инектерин хөюн болгаш чылгызын малдап турарлар. Олар партия Төп Комитединиң ноябрь Пленумунуң болгаш СССР-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязының материалдарын танышкаш, чеди чылдың бешки чылы — 1963 чылда боттарынга бедиткен хүлээлгелерни ап турарлар. Мурнакчы малчыннар С. Адыя, С. Ламбыран, С. Айыы олар бо чылын төрүүр 100 баш хойга онаштыр 100 хураганны албышаан, хой бүрүзүнден 2,5 кг дүктү кыргып алыр деп хүлээлге алган кызымаккай ажылдап турарлар.

Малчыннар малдың чаш төлүн хүлээп алырынга бөлен, кыштагларда мал чеми четчири-биле сөөртүнген, ам хой кидин-не хураганнан эгелээн. Чижээ, С. Ламбыранда 15, Х. Чымбада 23 хой хураганнаан, олар менди алдынган.

Сесерлигниң малчыннары боторуда-чарылгалыг хойжу бригадаларны тургузарын, мурнакчы арга-дуржулганы боттарының ажылынга ажыглаарын күзеп турарлар. Ындыг турбуже колхоз баштаар чери оларның ол күзелин аазаашкын-биле хандырып турар. Хойжу бригадаларының кежигүннериниң чурттаар бажыннарын, экижидир туткан мал кажааларын ам 2 чыл дургузунда тулуп келзе-даа бригаданың төвү туттунмаан.

Колхозта ажылдап турар көдээ ажыл-агыйның тускай эртемнигдери мал ажылынга мурнакчы дуржулганы нептереттейн, малчыннарның ажылынга практиктиг дузаны кошкак чедирип турарлар. Колхозтуң зоотехниги эш К. Моллеров хойжу бригада тургузар дугайында агитация кылыр туржук, харын ындыг бригаданы тургузар хөнүү чок. Ол мынча деп турар: Бир эвес хойжу бригада тургускаш, чаңгыс черге сууржуп алыр болзувусса амытан малывысты өлүрүп алганывыс ол, хойжу бригадалар тургуспайн, үүрмек коданнарга малдаар болза эки. Оон сүмези ындыг. Бо тускай эртемнигниң ол хожудаңгай бодалын эдербейн, Сесерлигте хойжу бригаданы тургузар өйү келген. Ону амыдыралга боттандырар дээш колхоз баштаар чери боттуг хемчегларни дүрген алыр херек.

Сесерлигниң малчыннары чеди чылдың бешки чылында Төрээн чүртүнга хөй дүк, эзт бээр дээш хүлээлгезин күүседип шыдаарлар.

А. ДЕНДИП.

салбырда парторганизация секретары.

Малчыннарга сүме

Ам үеде Тыва АССР-ниң чөөн талакы районнарының девискээринде хар дыка улгадып турар. Кызыл хоорайның девискээринде хар 30 сантиметр ажыг, а Бии-Хем, Таңды, Каа-Хем районнарда хар оон-даа кылын болуру чугаажок.

Мурнунда 16 чыл дургузунда хөй кадарып келгеш, мени кандыг кыштар эртип турганын көрбээн дээрил. Бо харны көргеш, Тыванын мал ажылынга эвээш эвес когаралды таварыштырган чамдык кыштарны сактып тур мен. Тывага 1936 чылда улуг хар чаан, дынзыг соок болганындан дыка улуг шүүдел үнүп, хөй мал хорамчага таварышкан болгай. Ынчан машина-техника кончуг хөвар, мал чемнериниң курлавыры чөгенчиг эвээш турганы билдингир. Ынчан мээң ажылдап турганым Бии-Хем районнуң «Өөк» совхозу болгаш колхозтары Красноярск крайның Минусинск районунуң ажыл-агыйларындан саваң сөөртүп, хөй чарыгдал үндүрүп турган.

1959—1960 чылдарның кыжынында Тывага хар улуг дужүп, соок күштүг болган. Чамдык районнар болгаш ажыл-агыйлар бергедеп үнген. Чамдык чердерге мал чемнери декабрьдан соңгаар, төнген болгаш чамдыктарга мал чемнериниң курлавыры турза-даа, баш удур хемчег албайн, малды эки чемгербейн, кыштың байдалын тоомчага албайн олургаш, хөлүн эрттирип, сөөлүнде кээп мөгүдеп, бак чүвеге таварышкан болгай.

Ынчан мени партия обкому Чербиге турган «СЭКП XX съездизи» колхозтуң малчыннарынга практиктиг дуза кадары-биле чоруткан. Хөй чылларда ажылдап келген дуржулгамны ажыглап, малды ажаар, чемгерер, арган-дорганын ангылап үзер, бергедеп келген байдалдан менди камгалап алыр талазы-биле хойжуларга арга-сүмемни берип, бүгү-ле шаам-биле дузалашкан мен. Чербиге белеткээн мал чемнери чок турган болгаш 2000 баш мал чудал өлген турган.

Ам үеде хар бо хире улгадып, соок дынзып турза-даа, районнарда мал ажылынга кандыг байдал тургустунганы-даа, баш удур дүвүрээзиниңг хемчеглер алдынып турарыдаа дыннадбас, кижи бодаарга чуну-даа тоовайн турган ышкаш сагындырар. Шынап-ла ам үеде колхозтарда, совхозтарда мал чемнериниң курлавырын, малдың оран-суурунун байдалын, зооветеринарлыг хемчегларни, малчыннарның дуржулгалын, машина-техниканың күжүн мурнукузунга дөмейлээр ужур чок болгай.

Ынчалза-даа анаа менээргенгеш, кыштың байдалын чиик көөр болза хоржок деп бодаар мен. Бо хүн малдың баш саны менди, күш-чамы эки турар-ла. Ынчалза-даа серемчиледдиг хемчег албас болза, бир эвес ниитинин малының байдалы бергедей берзе кандыг-бир ажыл-агыйның малчыннарынга барып, арга-сүмем-биле дузалаарынга күзелдиг мен.

В. НИКОЛАЕВ.

СТАНИСЛАВСКИЙ БӨГҮН ЧУРТТАП ТУРАР

МОСКВАГА

Москваның шин театрынга январь 17-де—К. С. Станиславскийниң төрүттүнген хүнүндеи бээр чүс чыл оюн бүгү делегей байырлаан хүнүнде уран чүүлге бо улуг революсчунуң тураскаалынга холбаштырган байырлыг хурал болган.

Бүгү-эвилелдиг байырлал комитединиң даргазы ССРЭ-ниң улустун артизи М. Н. Кедров байырлалдыг хуралды ажыткан.

— К. С. Станиславскийнин — делегейниң бүгү депшилгелиг кижилери оон адын улуг хүндүткел-биле болгаш өөрүп четтириишкин-биле адап турар ол кижиниң төрүттүнген хүнүндеи бээр чүс чыл болган оюн бөгүн совет улус, партия, чазак демдеглеп турар-дыр—деп ол чугаалаан.

ССРЭ-ниң Культура министри Е. А. Фурцева сес алгаш, К. С. Станиславскийниң өөрединиң улуг амыдыралчы шынарын чугаалаан. Оон өөредиг совет театрының үндезини апарган. Бо өөредиг Төрээн чүртүнүң кызыгаарындан дашкаар баскан. Станиславскийниң ады—бүгү делегейниң уран чүүлүнде бедик шынчы чоруктун демдээ Лондонда «Станиславскийниң институдунун» уран-чогаал директорлары Анна Дарл биле Джордж Мартин оларның Станиславскийниң делегей институдун тургузар дугайында саналын Е. А. Фурцева деткээн.

Москваның болгаш Ленинградтың театрларының, Россия Федерациязының театрларының болгаш Бүгү-россия театр ниитилелиниң мурнундан ССРЭ-ниң улустун артизи Ю. А. Завадский, РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутады, Москваның «Красный пролетарий» заводунуң токары Н. М. Кузьмин, Улуг театрның ыраажызы ССРЭ-ниң улустун артизи П. П. Петров, Эвилелдешкен республикаларның театрларының мурнундан ССРЭ-ниң улустун артизи А. А. Хорава, социалистиг чурттарының театрларының мурнундан Румын Улус Республиканың национал театрының директору Секу Александреску, Нью-Йоркта Станиславский аттыг студиянын удуртукчузу Ли Страсберг, ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң мурнундан Вс. Иванов олар хуралга чүве чугаалаанар.

Байырлалдыг хуралдың киржикчилери СЭКП Төп Комитединге болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге байырлыг чагаану аажок улуг көдүрүүшкүн-биле хүлээп алган.

(СЭТА).

КЫЗЫЛГА

Январының 17-де республиканың Хөгжүм-шии театрының бажыңынга К. Станиславскийнин төрүттүнген хүнүндеи бээр 100 чыл ою-биле холбаштыр Хөгжүмшии театрының дирекциязындан организастаан байырлыг хурал болган. Театр уран чүүлүнүн өндүр улуг реформатору Константин Сергеевич Станиславскийниң чогаадыкчы амыдыралынын дугайында илеткелди Кызылдың башкы институдунда башкы Г. И. Азовцев кылган.

Хуралдың соонда «Анна Карениина» деп кино-чурукту хуралдың киржикчилери көргеннер.

Республиканың коммунал ажыл-агый министерствозунуң АТК-зының коллективи эрткен чылды күш-ажылчы бедик чедиишкиннерлиг доосканнар. Үшкү кварталда автоажыл-агый коллективтериниң аразында калбарган социалистиг чарышка ол коллектив тиилекчи болуп, СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин болгаш облпрофчөвүлелиниң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган.

Мурнакчы коллективтиң кижилери чаа чылды база чедиишкиниг эгелээннер.

Чурукта: коммунал ажыл-агый министерствозунуң АТК-зының човаачызы, коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп ат дээш демисежип турар бригаданың кежигүнү Д. Базыр-оолга Кызыл хооркуускомнуң даргазы эш С. К. Красный шаннал тыпсып тур.

Фото В. Лутковтуу.

Соңгулдага белеткелдер болгаш полит-массалыг ажыл

Бо чылдың март 3-те РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдалар болур. Ол соңгулдалар СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединин ийиги сессиязының шиитпирлериниң хайныктырыш үндүргени политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг кедүрүүшкүннериниң байдалынга болуп эртер. Партияның боттандырып турары быжыг ленинчи угланыышкыны бодунуң чаагай салдарын ам безин ажыл-херекке чедирип эгелээн.

Совет Эвилелиниң бүгү улустары ышкаш, Кызыл хоорайның ажылчы чоннары чеди чылдың эрткен дөрт чылдарының сорулгаларын чедиишкиниг күүседиринге боттарының күш-ажылчы салыышкыннарын база киргген. Үлетүр продукциязын бүдүрүп үндүрер талазы-биле дөрт чылдарның планы 107 хуу күүсеттинген, пландан ажыр 20 мун киловатт-шак электри энергия бердинген, 150 мун тоина хөмүр даш кастынган. Чүгле 1962 чылда хоорайның үлетүр бүдүрүлге ажылдакчылары пландан ажыр 640 мун рубльдин продукциязын берген.

Бүгү черлерге ышкаш, Кызылда эгелей берген соңгулда белеткелдери ажылчы чоннарның күш-ажылчы кедүрүүшкүнүн улам бедидип, оларның күжүн 1963 чылдың планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш демиселче мобилизастап турар.

РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге соңгулдалар дээрге, чугула болгаш партийжи-политиктиг улуг кампания болур. Ону организастыг болгаш бедик идей-политиктиг деннелге эрттирер төлээде аңаа хамаарышкан бедеткед ажылдарын амдан эгелеп калбартыр ужурлуг бис. Бо чугула ажылдарның бирээзи болза, ажылчы чоннарның чурттап турар черлеринге партия организацияларының чорудуп турар политмассалыг ажылдарын күштелдирери болур болгай. Ажылчы чоннарның чурттап турар черлеринге политмассалыг ажылды доктаамал чорудары-биле Кызыл хоорайда 19 агитпунктуларны тургускан болгаш оларны дерип шимээн. Агитпунктуларның иштинден № 6 (эргелекчизи эш Колесников), № 2 (эргелекчизи эш Шишигин), № 17 (эргелекчизи эш Калабин) агитпунктулар доктаамал ажылдап келген болгаш чонга лекцияларны, илеткелдерни үргүлчү организастап, концерттер, кино-фильмнерни үргүлчү көргүзүп турар. Чижээ, ол агитпунктулар эрткен чылдың декабрь айдан бээр СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң түннелиниң дугайында, ССРЭ-ниң Дээди Совединин ийиги сессиязының шиитпирлериниң дугайында лекцияларны каш удаа организастаан болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединин депутады С. К. Тока биле, РСФСР-ниң Дээди Совединин депутады А. В. Анкудинов-биле, Тыва АССР-ниң Дээди Совединин депутаттары В. Д. Дорун-оол, Д. Б. Байыр-оол, А. Ч. Кунаа олар-биле соңгукчуларның ужуражыышкыннарын эрттирген.

Чамдык агитпунктуларда Тыва АССР-ниң Дээди Совединин болгаш хоорай Совединин депутаттары ажылчы чоннарның хуузунда айтырыгларының талазы-биле хүлээп алыышкыннарын организастап турар. Депутаттар В. Д. Дорун-оол, Ю. Л. Аранчын оларның эрттирген хүлээп алыышкыннары ындыг ужуражыышкынның чугулазын көргүскен болгаш ажылчы чоннар боттарының сеткили ханганын илередип турар. Ындыг хемчеглерни моон соңгаар доктаамал чорудары чугула. Эрткен чылдың декабрьда хооркүүскомнуң киллистериниң ажылчы чоннар мурнунга отчёттарын агитпунктуларга организастааны солун түннелдерни берген. Хооркүүскомнуң коммунал ажыл-агый, кадык камгалал, чуртталга киллистери боттарының отчёттарын кылгылаан. Аңаа ажыл-агыйда болгаш культура тургузуушкунунда четпестер илереттинип, ажылчы чоннарның дузазы-биле оларны чайладырының хемчеглери ажылдаттынып кылдынгылаан.

РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге соңгулдаларга белеткелдер-биле холбаштыр агитпунктуларның ажылы улам идепкейжип турар. Оларның дерилге-шимелделерин четчелеп, агитаторларның дежурныйлаашкынын организастап турар. Агитпунктуларның хөй нуруузу соңгукчуларны хүлээп алырынга таарымчалыг кылдыр белеткеттинген. Партия эге организациялары агитаторларны таарыштыр тургузуп, оларның составынга шыырак билиглиг коммунистерни, комсомолчуларны болгаш кежигүн эвес активтерни немей киргилээн. Ам үеде хоорайда агитаторларның саны 1500 кижи чедип турар.

Соңгулдаларга эгелей берген белеткелдер чоннуң чурттап турар черлеринин аайы-биле политиктиг ажылдың байдалы дээш партия организацияларының харыысалгазын улам бедидип турар. Агитаторларның сургаалдалыг хуралдары чер-черлерге болгулаан, беседалар чорударынга чугула материалларны ажылдап кылгаш агитаторларга үлеп бергилээн. Соцгукчулар ортузунга чорудар политмассалыг ажылдың үндезини — СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң, ССРЭ-ниң Дээди Совединин ийиги сессиязының шиитпирлери база чеди чылдың дөртү чылының түннелдери болгаш чеди чылдың бешки чылының сорулгаларын тайылбырлаары болур. Ол ышкаш, беседаларның тематиказында ССРЭ-ниң Конституциязының, совет соңгулда системазының, хамаатыларның эргелериниң болгаш хүлээлгелериниң дугайында айтырыглар база киирген.

Хоорайның партия организацияларының агитаторлары ам үеде боттарының быжыглаткан участоктарынга неделяда бир-ийиден эвээш эвес барып, соңгукчуларга ханы утка-шынарлыг беседаларны кылып берип турар апарганнар. Чижээ, Курбанкының республика конторазында партия организациязының (секретары эш Кудрявцев), девискээр аайы-биле парторганизацияның (секретары эш Фастунова), республиканың харылзаа эргеделинде партия организациязының (секретары эш Касаткин) агитаторлары боттарының участоктарынга каш удаа барып, соңгулдалар чорудар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Чарлыының дугайын соңгукчуларга дыннадып, делегей байдалының дугайында болгаш өске-даа темаларга беседаларны каш удаа чоруткулааннар.

Хоорайның партия организацияларының агитаторлары ам үеде соңгукчуларның данзызын шын тургузарынга, соңгулда окруттарының болгаш участоктарының кызыгаарларын тодарадырынга хооркүүскомга дузалап турарлар. Агитаторлар М. Н. Ингульская (театрда), А. А. Жуков (пенсионер) олар болгаш өскедер-даа боттарының хүлээлгелерин үлегерлиг күүседип турары-биле соңгукчуларның күзенчиг аалчылары апарганнар. Олар соңгукчуларга беседалар кылып бээринден ангыда оларның ажыл-амыдыралы-биле таныжып, чугула айтырыгларны шиитпирлеп алырынга дузалап турарлар. Эш Ингульская соңгукчу эш Галкинаның квартира талону алырынга дузалаан. А эш Жуков алаэн каш кижилерге бажыңынга ора эмчи дузаламчызын алырынга дузалаан.

Хоорайның квартал комиссияларын дамчыштыр хоорсовет чугула ажылдарны чорудуп турар. Квартал комиссияларының кежигүннери агитаторлар-биле кады политмассалыг ажылды база чорудуп турарлар. Олар ам соңгулдага белеткелдерге идепкейлиг киржип турар болгаш моон соңгаар соңгулда комиссияларының ажылынга база идепкейлиг киржир дээрзи чугаажок.

Ажылчы чоннарның чурттап турар черлеринин аайы-биле чорудар политиктиг ажылдың хевирлери хөй болгаш аңаа-бүрү. Ынчалза-даа бис оларны ыракта-ла чедир ажыглавайын турар бис. Ажыглап турар хевирлеривисте безин четпестер кончуг хөй. 3, 9, 16 дугаарларлыг болгаш өске-даа чамдык агитпунктулар боттарының ажылын кончуг ооҗум калбартып турар. Ном үндүрер черде (секретары эш Цевелева), Министрлер Чөвүлелинде (секретары эш Упкунов), авиапортта (секретары эш Лихачев), «Коммун тудугнуң» септелге-тудуг эргелелинде (секретары эш Кудрявцев) болгаш өске-даа чамдык партия организациялары агитаторларның ажылын экижидер талазы-биле шиитпирлиг хемчеглерни албайын турар. Бо болгаш өске-даа четпестерниң дугайын парторганизациялар секретарларының чоокта чаа болган хуралынга шынгыы чугаалажып көрген болгаш чон ортузунга политиктиг ажылды күштедирер талазы-биле тодаргай хемчеглер ажылдап кылдынган.

РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдаларга белеткел ышкаш чугула политиктиг болуушкуннуң үезинде идеологтуг ажылдың бүгү-ле хевирлерин, оон иштинде чоннуң чурттап турар черлеринде политиктиг ажылды улам калбартыры кажангызындан-даа артык чугула болуп турар. Моон ужурунда хоорайда бүгү партия организациялары соңгулдаларга белеткелдерни бичии-даа саадаашкын чокка чорудуп, оон бүгү чорудулгазын боттарының холунга алыр ужурлуг. Соңгукчулар ортузунга чорудар партийжи политиктиг ажылдың кол сорулгазы болза, ажылчы чоннарның политиктиг болгаш чогаадыкчы идепкейин улам бедидери, оларның күженишкиннерин чеди чылдың бешки чылының планныг өскүлдаларын долдур болгаш ажыр күүседиринче мобилизастаары болур.

РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге ам болур соңгулдаларга бүгү тала-биле хынамчалыг белеткелди хандырган, соңгулданы организастыг болгаш идей-политика талазы-биле бедик деннелге эрттирери хоорайда бүгү партия организацияларының, бүгү агитаторларның эн харыысалгалыг болгаш хүндүлүг хүлээлгези болур ужурлуг.

П. КИСЕЛЕВ.
СЭКП Кызыл хооркомунуң бирги секретары.

Шылгаранҗгай чогаалчы

БИСТИҢ КАЛЕНДАРЫВЫС

А. С. Серафимовичиниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болганына

Александр Серафимович чогаалды 1880 чылдарның эгезинде бижип эгелээн. Ынчаарга ол үеде оон үзелбодалы ап көөр болза оон үндезини Белинскийниң, Чернышевскийниң, Герценниң болгаш өске-даа революсчу-демократтарның чогаалдары-биле таныжып эгелээни-биле шуут холбашкан. Оон ынай мындыг үүлүдү ап көрээли: Александр Серафимович Петербург университединге өөренип тургаш, В. И. Лениниң акызы А. И. Ульянов-биле таныжа берген болгаш III Александр хаанның амы-тынынга ол Ульяновтуң халдааны-биле холбаштыр революсчу кыйгырыг бижипкеш, шөлүттүрүпкен үүл бар. Университетке тургаш, ол бир-ле дугаар марксизм-биле танышкан.

Чогаал талазы-биле ынчаарда, В. Г. Короленко болгаш Г. И. Успенский ону деткип турган. Ынчаарга 90 чылларда Серафимович «Среда» деп чечен чогаал журналының киржикчизи турган болгаш Алексей Максимович Горькийниң улуртулгазы-биле үнүп турган «Билиг» деп чыындыларга чогаалдарын паолап турган.

Александр Серафимовичиниң революция мурнундагы чогаад ажылын ап көөр болза, ажылчы чоннарның аар-берге амыдыралын, албададыг ажылын ханы сеткил човаашкыны-биле бижип, ялдарал-биле, бойдусбиле чоннуң демиселин илередип чораан. Оон бижээн чечен чугааларында капиталистер кижини канчаар үрегдеп турарын колдуунда бижип турар. Ындыг болзажок, оон чогаалдарының маадырлары дээрге, боттарының эргези дээш демиселчилер эвес, харын чүгле мөлчүлгеге качыгдаан кижилер болуп турар ве турган.

Ынчаарга Серафимовичиниң М. Горький-биле харылзажы бергени болгаш 1905—1907 чылларның революциязы оон чогаал ажылынга чаа чада болганын демдеглээр херек. Чижээлеп көөрге, 1905 чылдың декабрьда Москваның Преснязынга болган тулчуушкунга холбашкан, кадаэге тараачыннар ортузунга революстуг сүлчээлерге холбашкан оон чогаалларын номчуурга дарлакчыларга удур массаның бодунуң демиселин ам көргүзүп турар апарган. Горькийниң чогаалыкчы принциптерин хөгжүтүшүүан, хаанныг эргеёзуга удур революсчу демисел пролетарийлерни угаан-бодал талазы-биле канчаар өскертин, хожудан чыдып калган тараачыннарның медерелинге салларны канчаар чедирип турарын Серафимович бодунуң «Пресняга», «Хөөржүдүлге базымы» болгаш өскедаа чогаалдарынга көргүскен.

1905 чылдың революциязының соонда реакцияның кадыг-берге чылдарында Серафимович капитализмни сойгалап илередип уламчылап турран. Чижээлээрге, «Элезиннер» деп чечен чугаазынга Серафимович хуөнчүнү сойгалаан, ол чечен чугааны улуг орус чогаалчы Л. Н. Толстой белии-биле үнелеп көрген. Серафимовичиниң революция мурнундагы эн-не улуг чогаалы оон 1912 чылда парлап үндүрген «Ховуда хоорай» деп романы болур-дур. Серафимовичиниң бодунуң сөзү-биле алырга, ында «ажылчын аңгының өзүлделези-биле кады буржуазияның чывылганын болгаш өскенин» көргүскен, «ажылчыннарның баштайгы ала-чаягаар шимчээшкинин» көргүскен, революцияның чайлаш чокка болурун бадыткаан. Ук романда ховуда капиталистиг хоорайны тудуп турар капиталистерни күштүү-биле сойгалап илереткен.

Ынчаарга 1914 чылда эгелээн делегейниң бирги дайынын Серафимович пролетаржы гуманизмниң турулу-биле көрүп, дайынның хараазы-биле бүгү чоннуң ядарал-хоозуралга таварышканын көргүскен.

1917 чылдың соонда Александр Серафимовичиниң чогаал ажылынга пролетаржы массалар походка чоруп турган, демир дег чаңгыс эптиг болу берип, организастыг, сагылга-чурумнуг, инициативалыг күш болу берген.

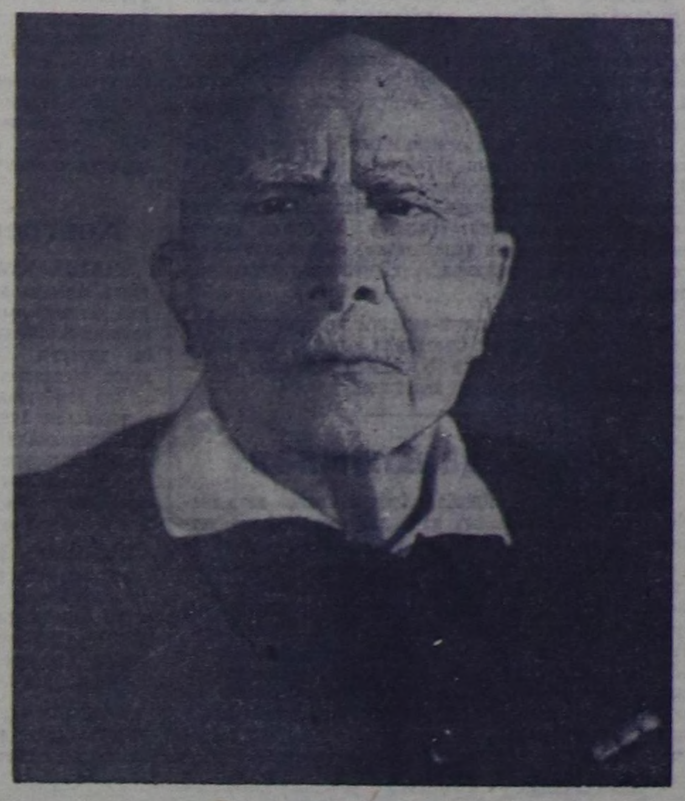

А. С. СЕРАФИМОВИЧ.

чаа чада эгелээн. Ылангыя хамааты дайынның чылдарында ол дээрге, «Правда» солунуң фронтучу корреспондентизи турган. Фронтунуң амыдыралынга көрген үүлдерин «Революция. Фронт болгаш тыл» деп дайынчы очерктер номунда Серафимович бижээн.

Ынчаарга 1920 чылда Серафимовичиниң чогаал ажылының дугайында В. И. Ленин аңаа мынчаар бижээн:

«...Силерниң чогаалдарыңар болгаш дунмамның (М. И. Ульянованың — Ред.) чугаалары Силерге ханы ынакшыырымче мени албадапты, ынчангаш ажылчыннарга болгаш бистерге шуптувуска Силерниң ажылыңарның кайы хире херектиин Силерге улуу-биле чугаалаксап тур мен...».

Шылгарангай чогаалчы Серафимовичиниң чогаал ажылының эн дээди чадазы — «Демир шуурган» деп роман болган. Ол дээрге, совет чечен чогаалдың классиктиг чогаады-дыр. Ында болза Таманьның Кызыл Шерииниң 1918 чылдагы маадырлыг походу үндезин болуп турар. Организас чок, тараачын, чартык кустаржы массаларны пролетариаттын удуртулгазы-биле чаңгыс ай революсчу күзел-сорукка каннаттынган «демир шуурган» кылдыр эде кижизидериниң чорудулгазы ол романның кол шынары болуп турар.

Бо роман болза совет чечен чогаалдың улуг чогаалдарының бирээзи болган. Кижилериниң революсчу бот-медерелиниң өзүлдезинин бүзүрелдиг чурумалын ында көргүскен. Чоннуң полководчузу коммунист Божухтуң удуртулгазы-биле быдргай, чурум чок тараачын, чартык кижи-биле көрүп, дайынның хараазыбиле бүгү чоннуң ядарал-хоозуралга таварышканын көргүскен.

А. Серафимовичиниң чогаал ажылы Совет эрге-чагырганың чылдарында онза күштүү-биле хөгжээни билдингир, ынчаарга оон чогаал ажылы реалисчи принциптиг, социалистиг реализмниң методу оон чогаал хөрээнде каалама орук ол болуп турар. Бистин социалистиг тургузуусту балыктаары, чоннуң эрге-чагырганының өөрүшкүзүн, кижиниң төлептиг чурттаарының көстүп көрбээн чалгынының хөрүүшкинин бадыткаары Серафимовичиниң чогаал ажылынга чаңчыл турган.

Маңаа база бир чүвени демдеглээри чугула. Чүл дизе, А. Серафимович болза В. И. Ленинни каш улаа көөр аас-кежиктиг болган. Бир-ле катап ону Владимир Ильич бодунуң бажыңынче чалай берген. Ол ужуражыышкынның дугайын «Ленинге аалчы болуп чораан» деп очеркке ол бижээн. Оон өске очерктеринге В. И. Ленинни ол ажыл болгаш лыштаныла өйүнде кылдыр бижигилээн. Чечен чогаалдың, уран үүлүдүн Москвада төп архивинде А. Серафимовичиниң Ленин дугайында ажылдарының хөй санныг шеведделерин калагалаан.

Совет чечен чогаалды болгаш уран үүлүдү улам ыяй хөгжүдериниче чогаалыкчы интеллигенцияның кичээнгейин Коммунистиг партия база катап угладыгып турар амгы бо хүннерде Серафимовичиниң чогаал ажылы онза ужур-дузалыг болу берип турар дээрзин айыгса чогуур. Ынчаарга ол чечен чогаал болгаш уран үүл дээрге, миллион-миллион кижилерге коммунизмни тургузарынга өөрүшкүнүн болгаш сорук киришкиниин үндезини болур болгаш оон-биле кады нитиледдин бурунгаар шимчээшкининге моондак болур бүгү-ле үүлдерни сойгалап илередир ужурлуг болгай.

30 чылдар үезинде А. Серафимович — социалистиг культураның идепкейлиг тургузукчузу турган. Ол болза «Октябрь» деп журналды редакторлап, ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң президиумунуң кежигүнү турган. Ада-чурттун Улуг дайынынын үезин ап көөр болзувусса, 80 харлыг чогаалчы база-ла фронтуже чорупкан. Оон бижээни шериг талазы-биле очерктери совет патриотизмнин улуг угаан-бодалы-биле, дайзынны көөр хөнну чогу-биле ханы сиинккен.

Тыва номчукчулар А. Серафимовичиниң чогаалдарын колдуунда орус дыл кырындан номчуп танышкан. Моон мурнунда өөредилге номунга оон чүгле «Үш эш» деп чечен чугаазын тыва дыл кырынга очулдурган турган. Ынчаарга бо чылын Тыва республиканың ном үндүрер чери оон чамдык чечен чугааларының чыныды номун тыва дылга парлап үндүрер, ол чечен чугааларны чогаалчы Л. Чадамба очулдурган.

Улуг мергежилдиг чогаалчы коммунист Александр Серафимовичиниң тураскаалын бистин Төрээн чуртувус ханызы-биле хүндүткен көрүп турар болгаш оон чогаал ажылы — коммунизмни тургузуп турар бистин совет улустуң чилиг чепсээ. Бодунуң ажыл-чорудулгазын бистин партияның болгаш совет улустуң маадырлыг амыдыралы-биле сырыг холбаштырган ол шылгарангай совет чогаалчының хөй-хөй кайгамчыктыг чогаалдары бистин угаан-бодал талазы-биле байлаавыека эртине болуп кеэзеде артар.

С. САЛЧАК.

А. Серафимовичиниң дугайында

...Силериң чогаалдарыңар болгаш дунмамның (М. И. Ульянованың—Ред.) чугаалары Силерге ханы ынакшыырымче мени албадапты, ынчангаш ажылчыннарга болгаш бистерге шуптувуска Силериң ажылыңарның кайы хире херектиин Силерге улуу-биле чугаалаксап тур мен... (В. И. ЛЕНИН).

* * *

80 чылдарның сөөлгү болгаш—90 чылдарның эгези үеде марксистерниң салгакчыларындан большевик партияның кескү ажылдакчылары үнүп келген... Марксизмниң идеяларының салдары-биле ол чылдарда келир үедеги пролетаржы чогаалчылар А. М. Горький болгаш А. С. Серафимович хевирленип кижизиттинген. (СЭКП ТӨГҮЗҮ).

* * *

Серафимовичиниң «Элезиннер» деп чечен чугаазын номчудум, кайгамчык-ла-дыр... өзүлүг чечен чогаал болду. Аңаа Чеховту сактып келдим... өзүлүг чогаалчы-дыр. (Л. Н. ТОЛСТОЙ).

* * *

Бистиң салгалывыс эвээш аттарны адап болур, ынчалза-даа оларны чоргаарал-биле адаарлар—ол дээрге пролетаржы чечен чогаалдың ендүр улуг үндезилекчилери болган ындыг кижилерниң аттары-дыр. Максим Горький ындыг, Александр Серафимович ындыг. (А. В. ЛУНАЧАРСКИЙ).

* * *

Кырганга кончуг-ла ынак мен. Ол дээрге өзүлүг чогаалчы, улуг кижи-дир, оон чогаалдары биске аажок чоок болгаш таныш. Серафимович дээрге, аныяктар бистериң олардан өөренип ап турганывыс ындыг чогаалчыларның салгалынга хамааржыр. Мен бодум хуумда Серафимовичиге өзүлүг-ла четтирер кижи мен, чүге дээрге мээң чогаалчы ажылымның эң-не эгезинде бир-ле дугаар ол мени детиээн, үүлдүргүүнүп көөрүнүң сөзүн, хүлээп көөрүнүң сөзүн бирле дугаарында ол меңээ чугаалаан...

Серафимович улуг болгаш үр амыдыралды чурттаан. Серафимович хаанныг үениң кара бажыңнарын болгаш шөвүлгелерин эрткен. Лениниң III Александр хаанны өлүрер дээш халдап турган акызын ол боду билир. «Правданың» корреспондентизи апаргаш, хамаатыны дайынның фронтуларын ол кезип каапкан. (М. А. ШОЛОХОВ).

А. СЕРАФИМОВИЧ

Сезен беш харның бедиинден

Даглар бүүрээлери-биле тоап чоругулан каар мен. Чоруп-ла, чоруп-ла орар, даг-же улам бедип бар-ла чыдар сен. Кижинин карааңга чадан ыыштар, даштар, чылан дег шыйлашкак кокпа оруктар көстүр. Бут шылап кааш. Чүрек дүвүрээзиниг, чүткүлдүг соп келир; хавакта — дер бусталган, дамыр шаарып келгилээн чоруур. Даг бажынче көдүрлүү аар, берге. Олуруп азы чыдып алгы дег, харын-даа кижини соранза дег тыртып аппар чыдар ол даг бажынче үнерин соксадын кааксанчыг-даа. Оон хенертен хая көрүп келгеш, алгырыптар сен: даг бажындан кайгамчыктыг делгем ажыттынып келир! Ынчангаш кижи аңаа өөрүшкүлүг улуг тынып каар... Та чүге чүве, мунгаганчыг-даа болу бээр, хөй-ле биллинмес бодалдар, дүрзү-хевирлер чүректи шимирт кылындырып келир.

Ам база-ла, боттун сезен беш хар харлааныныҢ бедиинден көргеш, эрте берген он-он чылдарже хая көрүнгүлээш, чаяраар-ла шак мынчаар алгырыксай бээр:

— Өнүктер! Амыдыралдың магалыын але! Оон чыды чаагай-ла-дырам!

...Чүрек арай баксырап турар; ижинде чүү бир эзриилдер, пружинажыгаштар шаптыланы бергилээн; аартай берген буттар дыгына берип, чылыпкаш, бүгү чүвени уттуптарынче чүткүлүп чоруур. Ынчаарга эрткен үеже хая көргеш, бистин амыдыралывыстың хоюг хандызын киир тындыныштарга—база-ла даг өрү амдаа кедүрлүксей бээр, оода-чадаарда ыя чыткан сүүрүүн бажынга чедир үне бергеш, аңаа хая көрүнгеш, демги бистин амыдыралывыстың кыдыг-кызыгаары чок ак-көк делгеминге, оон хөй янзы өөнүг болгаш чаагай өөрүшкүзүнге магадап өөрүксеп кээр-дир...

Менээ улуг аас-кежин онаашкан: коммунизмниң ажиинде туруп тур мен. Чалбыышгыг дайынның, харын-даа аштың, сооктун, өлүмнүг човаланнарның оруу-биле, чоорту, ынчалза-даа — үзүктел чокка, чайгылыш чокка, чайлаш чокка коммунизм чедип кел чыдар. Чамдыкта кижи ону эскербейн барып болур. Ынчалзажок, ол чүл дээрге — коммунизм амыдыралдың эрги чаңчылларын, кижилериниң аразында эрги харылзааларны күш четтинмес күштүү-биле чайладып, чаа-чаа оруктарны ажыдып турар.

...Бистин хүн бүрүдеги кадыгдошкун демиселивис кайгамчык эки, бистин амыдыралывыс кайгамчыктыг эки, келүр ве оон-даа кайгамчык эки. Ынчангаш, эрткен үениң карангы-бүлүүлүүнден, үш хаанныңның чагыргазын ажыр эрткеш, бистин Төрээн чуртувустун, бистин кижилериниң келир үезинче караамның чадаарда ужу-биле-даа бол бакылап көрүп шыдаанымга хемчээл чокка өөрүп турар мен. Моон ужурунда кырган дайым-биле аныяктарга чагыг сөзүн сөглексеп тур мен:

— Амыдырал магаданчыг экидир! Бистин амыдыралывыс—далайның эгээртинмес ак-көк делгеми-ле! Ындыг болганда, ол амыдыралды улам улуу-биле шименер, оон делгемнерин улам улуу-биле калбартыңар!

Оларны — эки азыраар

Бистин кайгамчыктыг дайынчыларывыс кулак-уюк даашка, ханныг ышка тулчуп, араатанаан дайынны ойладып турлар. Фашистиг араатаннар совет черге мук-мук, он-он мук өлген кижилерин каггаш чоруп тур, ол фашистер совет черни бастып, бузарлап, совет кижилериниң ханыбиле былчап кааннар болгай. Ам өжээнни негээр өй келген.

Кызыл дайынчылар бүгү күштерин, бүгү амы-тынын берип, боттарының ханын харамнанмайн чүге ынчаар тулчуп, доктаал чокка бержип турарыл? Чүге дээрге, олар боттарының Төрээн чурту дээш, — боттарының өг-бүлези дээш, боттарының кадайлары, нелери, кырган адалары болгаш чүректеринде эргим чаш уруглары дээш олар тулчуп турар.

Оларның уруглары, өг-бүлези, чүү-даа болуп турза, дузалал чок артпас дээрзин бистин дайынчыларывыс билир.

Чоокта чаа Донда Серафимович хоорайга чордум. Аңаа дөң кырынга кайгамчык эки уруглар бажыңы турган чүве, немецтер ону өртедипкан. Ам дээрге, немецтерни сывыптар билек-ле ол бичии хоорай-жыгаш, сыныпнас турда-ла, урутларга бүдүн квартал үндүрүп берген.

Чаштарының амыдыралын тергиин эки тургускан, урутларның хөй нуруузу фронтучуларныңа. Чаштарның хеви тергиин, чеми тергиин, сергектери аажок, Бичилери; «авай» дижип маңнажып турар. Урутларга оон чассынчыын, чаагайын але! Комсомолчулар, пионерлер олар дээш сагыш салып турар.

Шак борта революция мурнундагы шеригни сактып кээп турдум. Бодунуң чурту дээш амы-тынын берген солдаттың өг-бүлези диленип чоруп бээр, Изиг, соокта-даа, хирчамыгда-даа диленип чоруур чаш уругунуң үнүн кижи бо-ла дыннаар, олар көгерип калган холчугаштарын сунуп алган диленип чоруурлар болгай.

Комсомолдуң эң харыысалгалыг сорулгазы—фронтуга дөргүл-төрелиг ышкынган чаштарга чассыг-чаагай, чүректиң чылыындан амыдыралды тургузарынга дузалаары ол-дур.

(Серафимовичиниң «Ол — тоол эвес тир» деп очериниңден алган).

ЧЕР-ЧЕРДЕН ДОПЧУЗУ-БИЛЕ

Солун, хөглүг

Үну чок болгаш дүлей уруглар школазының кижизиттиргеннери кышкы дыштанылгазын солун эрттиргеннер. Оларның чамдыктары аалдарынга, өскелери школазынга дыштанган.

Чаа чылдың ёлказын олар № 2 школаның өөренникчилери-биле кады эрттиргеннер. Хоорайның кинотеатрларынга уруглар барааалгаткан кино, концерттерни көрүп, даглап коллективтиг чүгүлаашкыннарга база киришкеннер. Ол ышкаш, интернатынга кежээнин-не янзы-бүрү киноларны көрүп турганнар. Республиканың Хөгжүм-шин театрының артистеринин концерттерин уруглар улуг сонуургал-биле көргеннер.

В. АРАКЧАА.

КОМСОМОЛЧУ САДЫГЖЫ

Монгуш Ойда-Санчыевич Дамчык ВЛКСМ райкомунуң путёвказын ёзугаар садыг шугумунга 1950 чылдан эгелеп ажылдап кирген. Ол ам «Суг-Хөл» совхозта рабкооптун мурнакчы садыгжыларының бирээзи.

Суг-Аксы суурда аъш-чем магазининин садыгжызы М. О. Дамчык 1962 чылда бараан саарылгазының планын 110 хуу күүсеткен. Рабкооп баштаар черинден эш Дамчыкты өртектиг үүлдер-биле чаңгыс эвес улаа шаннаан.

Монгуш Ойда-Санчыевич бодунуң онаашкан ажылынга улам мергежип, чоннуң мурнунга шынчы бараан болбушаан, хөй-ниити ажылынга база идепкейлиг киржип турар.

С. БАЗЫР-ООЛ.

АГИТАТОРЛАР

Улуг-Хем районнуң «Чодураа» колхозунда партия организациязының 40 хире агитаторлары мурнундан тура-ла багай эвес ажылдап, боттарының харыылап турар участоктарынга доктаамал барып турганнар. Ылангыя СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң материалларын колхозчу ажыл-ишчилерге таныштырар талазы-биле элээн ажылдарны олар чорутканнар.

№ 3 суг-бараан фермазының эргелекчизи, ында агитатор эш Д. Дамбыл-оол ферманың ажылдакчыларынга беседаларны неделяда 2-ден эвээш эвес кылып берип, пленумнуң материалдарын тайылбырлаарын ажыл-агый сорулгалары-биле эки холбаштырып турар. Ол ышкаш агитаторлар М. Намчыл-оол, В. Дамдын-оол, Т. Байыр олар боттарының участоктарынга доктаамал барып, солун беседаларны кылып турарлар. Башкылар Д. Нурсат, А. Адыя болгаш өскелер-даа колхоз клубунга лекцияларны номчуп турар.

РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге ам болур соңгулдага партия организациязының агитаторлары хайныышкынныг белеткенип, боттарының участоктарында соңгукчуларга тайылбыр ажылын улам калбартып эгелээн. Ол ажыл моон соңгаар улам күштелир дээрзин агитаторларның ам безин шалыпкын ажылдап эгелээни херечилеп турар.

Н. СУНДУЙ-ООЛ.

Эки ажылдыг

Суг-Аксы суурда ажылчын кооперациянын конторазынга понедельник санында-ла кежээ хөй кижилер чыглып кээп турарлар. Олар шупту-ла холдарында номнарлыг, кыдыраштарлыг болгулаар. Мону көргеш-ле, бо-даа өөренип турар улус-тур деп кижи билип каар. Шынап-ла мында СЭКП төөгүзү өөренир политбөлүм кичээлдеп турар. Бөлүмде 30 дыннакчылар бар. Өөредилге чылынын эгезинден бээр чаңгыс-даа кичээл үзүлбээн болгаш дыннакчыларның кичээлге идепкейи бедик.

Бөлүмнүң дыннакчыларының аразында политиктиг билиин бедидип алыр дээш аажок кызымак өөренип турарлар хөй. Ылангыя дыннакчылар Ховалыг Седен-оол, Ондар Арбай-оол, Ховалыг Чамаа, Петр Шокпаа олар кичээлдерге үргүлчү эки белеткелдиг кээп, өөренип эткен темаларын хандыр билип ап турарлар.

Бөлүмде өөредилгенин бедик шынарлыг болуп турарынга пропагандист эш А. Б. Орловтуң кызымаккай ажылы база улуг рольдуг болуп турар. Чеди чыл иштинде улаштыр пропагандистеп ажылдап келген дуржулгалыг ол пропагандист кичээлдер эрттиреринге кеэзеде эки белеткелдиг кээп турар болгаш өөредилгени совхоз бүдүрүлгези-биле, ажылчын кооперациязының ажылы-биле холбаштырып турар.

Б. САРЫГЛАР.

Чаян-Хемчик район, «Суг-Хөл» совхоз.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Делгем клубтуг хирезинде-ле

Танды районнун «Совет Россия» колхозунун Арыг-Бажы суурда көдөө клуб улуг, делгем талазы-биле эки клубтарнын бирээзи. Анда кинолар кежээнин-не болур. Ол ышкаш кожаларывыс суурлардан аныяктар концерттерлиг аалдап келгилээрлер. Колхозчулар оларга өөрүп четтиргенин илередип, мактап чугаалажып турарлар. Ынчалза-даа боттарынын клувунга бот-тывынгыр уран чүүл киржикчилериннин солун концерттери болгаш культура-массалыг ажылдар болбайн турарынга хомудап чугаалап турарлар.

Ол кымнын буруузул ынчаш?

Көдөө клуб эргелекчизи эш Пастухова клубка бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмнериннин ажылын удуртуп, культура-массалыг ажылдарны организастаарын мырыңай уттупкан. Колхозта башкылар, эмчилер, зоотехник, агроном дээш мергежилдиг аныяктар-ла хөй. Оларны чүгле организастап хаара тудар ажыл четпейн турар, ынчаарга эш Пастухованың ону херекке албайн турары кончуг шын эвес.

Клуб ажылында мындыг четпестер бар турда-ла колхозта партия, комсомол болгаш хөй-нийти организациялары чүү көрүп турары?

С. СЮРЮН.

Кажан гараж тудар ирги?

Тес-Хем районда «Кызыл сылдыс» көдөө ажыл-агый артелинин экономиказы чыл бүрү улам хөгжүп, күшшыдалы улгадып олурар. Оон бир барымдаазы машина техника-биле хандыртынганындан тодаргай көстүр. Колхозта 15 автомашина, 12 трактор болгаш көдөө ажыл-агыйнын хөй санныг чепсектери бар.

Ам хомуданчыг чүве чүл дизе, Совет күрүнеинин будуруп берип турары ол күчүлүг техниканы чөп ажыглаарынче колхозтун удуртукчуларынын сагыш салбайн турары болур. Колхоз тургустунганындан бээр он беш чыл чедип турар. Бо аразында автомашина гаражы тудар дугайында чугаа безин дынналбаан. Ам көөрге, автомашиналар бажыннар чанында тургулаар, тракторлар-даа ында-мында харга бастырган, өзөөнге киир доңган тургулаар. Чолаачыларны көөрге, кыштын соогунда машинаның эргизип от салган, ыжын бурулаткан турар. Бо дээрге чүгле чолаачыларның ажылдаарынга шаптыктыг эвес, харын техниканың эдилелинге хоралыг болур.

Кажан автомашина болгаш трактор тургузар гараждыг болур ирги бис? Бо дугайын колхозтун удуртукчулары канчап дүжүнге безин какпайн турар чоор? деп чолаачылардаа, трактористер-даа чугаалап турар.

Ш. КАЛИН.

ЧЕМ КУРЛАВЫРЫ ЧОК

Бии-Хем районнун «Хадын» колхозунун эн ырак черинде—Суглуг-Хемде хой малдың байдалы бергедеп турар. Ында сес кодан хойларны чем курлавырлары-биле хандырбазын. Ылангыя аныяк хойлар кадарчылары Кара, Эникпен, Маады оларнын кыштагларында сиген чок. Кыштаглаашкынын байдалы улам бергедеп турар амгы үеде, ол черде шээр малдын азырал-ажаалдазынче «Хадын» колхозтун баштаар чери кичээнгей салза чогуур.

К. ОЙДУП-ООЛ.

Телеграф дыннадып тур

Тайбын болгаш социализм дээш

БЕРЛИН. (СЭТА). Республиканын ажылчы чоннарынын, немец ажылчыннарның болгаш тараачыннарның кичээнгейи ГСЧП-нин VI съездизи бодунун ажылын үргүлчүлеп турар ГДР-ниң найысылалынче көрүнген. 70 чурттарның акы-дүнма коммунистиг болгаш ажылчын партияларының төлээлери, оон иштинде СЭКП ТК-ның Бирги секретары Н. С. Хрущев баштаан СЭКП-нин төлээлери съездиде олуржуп турар.

Съездинин ажыттынганы болгаш социализмнин программазының болгаш партияның төөгүлүг сорулгазының дугайында ГСЧП ТК-ның бирги секретары В. Ульбрихтин делгеренгей илеткели солуннарының кол темазы болуп турар. «Нейес Дейчланд» солун В. Ульбрихтин илеткелин бүрүү-биле парлап үндүрген.

Берлиннин оон өске демократтыг солуннары съездинин ажыттынганының дугайында отчётту болгаш В. Ульбрихтин илеткелинин тодаргай допчулалын парлап үндүргүлээн. Солуннарның парлаан үүлдериниң эгелеринде бижээн: «Вальтер Ульбрихт социализмнин программазын үндезиледи», «Социализм—бистиң национал аас-кежиивис», «Берлинде төөгүлүг чөвүлел хурал эгелээн».

Съезд республикада күш-ажылчы көдүрүүшкүнүн чаа чалгыын болдурган. Съездинин адрезинге оон ажылының баштайгы хүнүнде-ле мун-мун байырлыг чагаалар болгаш телеграммалар келгилээн.

Панамада аажылал

ГАВАНА. (СЭТА). «Юнайтед Фрут компани» дээр америк компания Панаманың национал гвардиязынга детки-дип алгаш, тараачыннарны черден үндур сывырып, тарылганы үзүткап, оларның чурттаар бажыннарын үрегдеп турар. Дыка хөй тараачыннар, оон иштинде херээженнер, уруглар болгаш кырганнар эт-хөренги чок арткан. Чамдык черлерге полиция-биле тараачыннарның аразынга үскүлежиишкиннер болгулаан. Чижээ, «Уильсон» деп черге улуг бижектер-биле чепсегленген тараачыннар национал гвардияның солдаттарын ол черден үндүр сывырган дээрзин Пренса Латина агентилел дыннаткан.

Совет парламент төлээлери Ханойда

ХАНОЙ. (СЭТА). ССРЭ-нин Дээди Совединин Эвилелдин Совединин Даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары Ю. В. Андропов баштаан, ССРЭ-нин Дээди Совединин төлээлериниң Ханойда чоруп турары-биле холбаштырган митингиге Ханойнун 50 мун чурттакчылары чыылган.

Ханой хоорайның даргазы Чан Зуй Хынг ВДР-ниң найысылалының чурттакчыларының мурнундан совет аалчыларга байыр чедирип, бүгү совет улуска эн эки күзээшкиннерни дамчыткан. Совет улуска найыралдың сагыш-сеткили Ханойнун чурттакчыларының чүректеринге мөңгези-биле чурттаар дээрзин ол демдеглээн. Чан Зуй Хынг тукту совет төлээлерге тудускан. Ол тукта бижээн: «Вьетнам болгаш совет улустарының аразында бузулбас найырал делгерезин!».

Совет төлээлериниң баштаңы Ю. В. Андропов харыы чүве чугаалап, социалистиг тургузуушкунда вьетнам улустун чедиишкиннерин бедии-биле үнелээн.

Конгресс ажылын дооскан

ГАВАНА. (СЭТА). Гаванада Чаплин аттыг эн улуг театр залынга Американың херээженнериниң конгрезинин хагдынганының байырлыг хуралы болган. Залга олурган 6.000 кижи конгресстин хүндүлүг аалчызы куба улустун баштаңы Фидель Кастрога динмиттиг адыш часкаашкыны-биле байыр чедирип турган.

Чер бөмбүрээзинин бүгү булуннарындан келгилээн, конгресстин хүндүлүг төлээлериниң, оон иштинде Совет Эвилелинин төлээлекчизинин аттарын хуралдың даргазы адаарга залда олурган улус шупту туруп келген. Залга адыш часкаашкыны каш минутада үргүлчүлээн. Олар «Фидель, Хрущев—силер-биле кады бис!» деп йөрээлдерни салып турганнар.

Улустарның хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш, мөлчүгделге болгаш түрегделге улур, чепсегленишкинни бүгү-нийти болгаш бүрүн дүжүрери дээш, кижи төрелгетеннин депшилгези дээш, бүгү делегейге тайбын дээш демиселге чангыс эпче Американың болгаш бүгү делегейнин херээженнерин кыйгырып турар шиитпирлерни конгресс чангыс үн-биле хүлээп алган.

Хуралдың түннелинде Кубанын премьер-министри Фидель Кастро делгеренгей чүве чугаалаан.

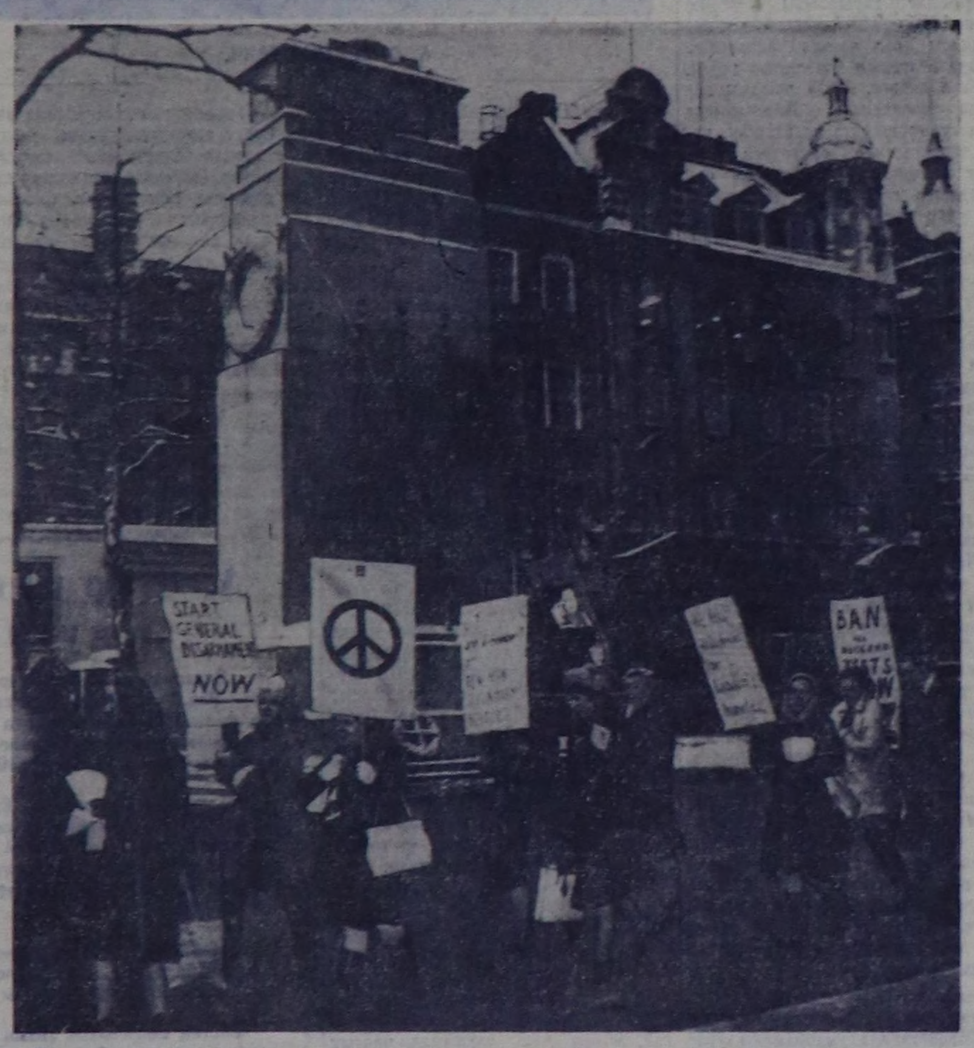

Лондонга январының баштайгы хүннеринде агаарның байдалы дыка багай болган. Ындыг турбуже, англи херээженнер болза чепсегленишкинни дүжүреринче ыйгырып турар лозуңнарны тудуп алгаш, чысказалче үнгеннер. Найысылалдың кудумчуларынга оларның тудуп алган чоруп турган плакаттарында бижээн: «Чепсегленишкинни бүгү-нийти дүжүрерин ам дораан эгелээр», «Лондоннуң бажың чок кижилеринге 4136 бажыңнар негеттинип турар», «Бүгү ядролуг шенелделерни ам дораан хоруур».

ЧУРУКТА: делегейниң ийи дайынарынга елгеннериң турасказалының баары-биле чысказалчыларның эртип бар чыдары.

Фото АП—СЭТА-ныы.

СПОРТ ТЕМАЗЫНГА

БОДАЛЫВЫС, СҮМЕВИС, КҮЗЕЛИВИС

1962—1963 өредилге чылында Кызылда № 3 көдөө профессионал-техниктиг училищениң (мурнундагы механизация училищези) курсантылары боттарынын күжүбиле чаа улуг спорт залын кылып алганнар. Ол херектин эгелекчизи болза училищениң күш-культура башкызы, спортчу Павел Михайлович Петров болган. Шиитпир хүлээп алдынган соонда спортка ынакшылдыг курсантылар оон шуут удуртулгазы-биле спорт залын кыска хуусаа иштинде кылып доосканнар. Залдың узун дуртун 18, дооразын — 10, бедиин—6 метр кылдыр кылган.

Бистиң залывыска күш-культура уроктарындан ангыда спорттун кышкы үеде даштыгаа кылдынмас хевирлеринге: тыва национал хүрешке, ядро идеринге, ча адарынга, чернин узунун болгаш бедиин халыырынга маргылдааларны чорудуп турар.

Бистиң спорт залывыска гимнастиканы, суда хүрештин, шой көдүрериниң, хол бөмбүүнүн, баскетболдуң секцияларының маргылдааларын үүгле училищениң группаларының аайы-биле эвес, харын хоорайның командылары-биле база эш-хуунун ужуражыышкиннарының чуруму-биле эрттирип турар бис.

Бо чылдан эгелээш бистер национал хүрештин, ядро идеринин, чернин узунун, бедиин халыырының маргылдааларын кышкы үеде эрттиреринин аргазын тыпканывыс өөрүнүүр болуп турар. Ылангыя 1962 чылдың декабрь 16-да 32 мөгелерниң тыва хүрежи эрткен. Бо бүгүнү бистин республиканың спортчу аныяк өскеннеринге дыңнадып сонуургадыры-биле кады мен, комсомолчу, спортчу кижи болганымда, хөй-хөй номчукчуларның сонуургап турары бир айтырыгга бодумнун болгаш училищеле эш-өөрүмнүн бодалын чугаалаксап тур мен. Чугаа болза национал тыва хүрешти сайзырангайжыдар болгаш оон секцияларын тургузар база оон маргылдааларын сезон чокка үргүлчү чорудар дугайында болуп турар. Национал хүрешке хамаарыштыр «Шынга» үнген үүлдер, ылангыя чаа чылда ук солуннун бирги номеринге мөге Ондар Сюр-оолдун бодалдары мени, мээн эштеримни аажок сонуургаткан. Хүрешти мөгелернин кандыг-даа тренировказы (белеткели) чокка, чүгле чылыг дүжери-биле, чайны уткууру-биле база чүгле чайгы байырлалдар болгаш наадымнар хүннеринде эрттирип чаңчыкканывыс билдингир болгай. Шаанда, араттар сууржун эвес байдалга чурттап чораан үеде, оон өске арга турбааны база-ла билдингир. Ам хүрешти сезон барымдаалавайн чорударынче дидими-биле шилчиир үе келген. Бо талазы-биле бистин училищенин аныяктарының дүрзүжүлгазы өскелерге үлегер болур боор дээрзинге курсантылар идеген турар. Хүреш маргылдааларын чер болганга чайын-даа, кыжын-даа чорударынче спорт ниитилеллери болгаш организациялары инициативаны илередип, ол херекти организастап кириптеринге бистин аргавысты ажыглаар боор. Ынчаарга ол организациялар, чижээ, Кызылда, тодаргай санал-онал турда-ла, ам-даа шимченмейн турары харааданчыг.

Ам мен хүреште кол чүүл — мөгелернин белеткелинин дугайын чугаалап көрейн. Хүреш секциялары неделяда 2—3 катап ажылдаан турар болза маргылдааларга мөгелер эки белеткелдиг киржир. Бисте байдал ындыг эвес болгай. Доктаамал тренировка —ол дээрге республикалар аразының чаңчыл болган маргылдааларынга тыва мөгелернин бодунун республиказының спортчу алдарын чедиишкинниг камгалаарының магадылалы-дыр.

Эрткен чылдын чайнында Сибирьнын автономнуг республикаларының, национал округтарының спорттун национал хевирлеринге маргылдааларын кызылчылар бодунун төрээн хоорайынга көрген. Ынчанмыже хүрешке, ча адарынга Тыванын спортчулары күзенчиг түннелди чедип ап шыдаваан. Бодувустун-на тыва хүреживиске безин чедимче чок болганывыс көзүлген: улуг кижилериниң хүрежинге аар дензинин мөгелериниңден бирги черни мөге С. Сюр-оол алган, а оргумак, чиик, эн чиик дензилерге улуг мөгелер бирги черни ап шыдаваан, а элээди ооллардың хүрежинге — эн чиик, чиик, оргумак, аар дензилер аайы-биле бирги черни бистин келир үедеги мөгелеривистен кымдаа албаан. Ол чүге ындыг болганы ол? Харыы чүгле чаңгыс — бистин мөгелеривистин тренировказы, азы белеткели четпес болганында (мөгелерни шилип алырынга четпестер база турган, ынчалза-даа ол кол чүүл эвес). А бистин кожаларывыста ындыг эвес, олар тренировканы бүдүн чыл иштинде эртип турар, чижээ, Бурятияда ындыг.

Бистиң мөгелеривистин эът-ханы шынгыы үскүлежиишкиннерге чаңчыкпаанындан шыдашпааны ол-дур. А өске хүрештерге тренировка чок келген кижилерни маргылдаага киириштирбес болгай, чүге дээрге ол мөгенин эът-ханы бирги эпчок таварылганын үезинде курлуушкунга таварышкаш дүжүп бээр ужурга таваржыр апаар. Ону мен бодум классиктиг хүрешке киржип турган болгаш, билир мен. Чамдыкта ындыг хүрешке чогуур белеткел чок киришкен мөге хол-будун сыгар ужурга таваржып болур. Ол чорук эът-ханның тренировка чогундан болур, чүге дээрге тренировка чок мага-боттун сөөгү соок болур ужурлуг. Ынчангаш хүрештиң эгезинде эпчок ужарга-ла соок сөөк, аар дензини көдүрүп шыдавас болгаш сыйлы бээр. Чамдыкта мөгелерден мындыг сөстерни дыңнаан боор силер: «Эъдим чаа-ла изип олур». Ол дээрге мөге кижи эът-ханының, сөөгүнүн изип чылып, ёзулуг-ла янзы-бүрү шимчээшкиннерге эштиг шимчээринин үезин миннип турары ол-дур.

Эът-ханы дыңзып, чылып келгеи үезинде сөөк ындыг-ла белен сыйылбас. Ынчангаш ол мөге бодунун эът-ханын, сөөгүн ёзулуг хүрешке киреринге белеткеп алганы азы разминка үези ол болур. Бир эвес тренировкадан турган мөгелер хүрешке киреринин мурнунда 2—3 минута разминка кылырын утпастар. А бистин национал хүреш мөгелериниде ындыг чаңчыл чок.

Бир эвес бодувустун тыва хүреживиске үргүлчү тренировкалап, янзы-бүрү аргаларны өөренир болзувусса, ынчаарда эңаалар аразынга маргылдаага аштырбас бис деп бүзүредигт чугаалаар херек. Ол белеткелди спорттун тыва хүреш секцияларын тургуспаан шаанда кылып шыдавас бис. Тыва АССР-де бөгүн чүгле чаңгыс секция — бистин училищенин тыва хүреш секциязы ажылдап турар-дыр.

Ам бис бодувустун залывыска хүрешти канчаар чорудун турарывысты чугаалап көрейн. Спорт залынга чымчак гимнастика маттарын (тускай кудустар) чаткаш хүрежип турар бис. Бисте шодактар чок, а шынында олар чокка ындыг белеткелди кандыг белеткел дээр боор. Өске черлерге шодак дугайын база бодаза чогуур.

Кызылда спорт залдары чамдык өөредилге черлериниде, организацияларда бар болгай. А тыва хүреш секциязын тургузар дизе чүгле кудустар тып алыр аппаар-дыр. Бистин көдөө клубтарывыстың залдарынга кудустар бар болза, хүреш секциялары кыжын ажылдап болур.

Мынчангаш республиканың спорт ниитилеллериниң болгаш организацияларының чөвүлели тыва хүрешти спорттун база бир хевири кылдыр көргеш оон секцияларын черчерге организастаарынга дузалажып, херектиг үүлдер-биле хандырза чогуур деп санаар бис. Ылангыя бистиң училищенин спортчуларынга тренировкалар эрттирер хүннерде шодактар берип дузалаарын дилеп турар бис. Бис бодувустун талавыстан Кызылдың мөгелери тренировка болгаш маргылдаа чорударынга залывысты бээринге белен бис. Хоорайга хүрештин чылда командазын тургускаш, бистер-биле эш хуунун ужуражыышкынын кылырын хоорайга болгаш республикага бо херекти харыылаар спорт ажылдакчылары эштер Н. Бражников, А. Кумаяк оларга сүмелеп тур бис. Бистин залывыс делгем, кудустар бар. 32 мөгеден ангыда чүс хире көрүкчүлер залга сынчыр.

Мынчангаш биске чүгле хоорайдан эвес, харын районнардан-даа мөгелерни чалап, эш-хуузунун ужуражыышкыннарын чорудуп турарын күзээр бис.

Бистиң залывыска Совет Армиянын хүнүнге тураскаатган республиканын хүреш маргылдааларын эрттиреринде, бир эвес республика маргылдаазы чорудары кандыг-бир чылдагаан-биле хоржок болза, хоорай маргылдаазын эрттиреринде бистин училищенин мөгелери күзеп турар.

К. САЛЧАК,
классиктиг хүрештин 2-ги разряднигы, тренер.

БӨРҮЛЕРНИ УЗУТКААР

Эрткен 1962 чылдың дургузунда Бай-Тайганын девискээринге 80 ажыг баш улуг, биче малдарны бөрү чип, когараткан. Ыракта четче эвес бо медээ ёзугаар ортумак чижек-биле санаарга 900 ажыг центнер эътти араатан бөрүлер халас чиген-дир.

Чүгле Бай-Тал көдөө Советтин девискээринге безин совхозтун ниитилештирген малдарындан 20 башты бөрү чиген. Шуйда «Мурнакчы» колхозка база ол хире когарал таварышкан.

Ынчаарга эрткен чылын чеже бөрү узуткаттынганыл, бөрү-биле демисел кандыгыл дээрзин көөрге байдал мырыңай чөгенчиг. Көдөө Советтер болгаш колхозтар бөрү-биле демиселче кичээнгей салбастаан.

Бөрү-биле демиселге дуржулгалыг С. Сарыг-Деге, Д. Лама-Салыр чижектиг хоочун анчыларны, ол ышкаш аныяк-даа анчыларны организаставайн турар. Үстүнде ады үнген ийи анчы малдын хоралыг дайзыны — бөрү-биле демиселди чыл бүрү чорудуп келген. Четче эвес сан-биле алырга олар чоокку он ажыг чылдар дургузунда 140 ажыг бөрүлерни узуткаан, а сөөлгү ийи чылда оларның олчазынга 14 бөрү санаттынган.

Бөрү-биле демиселди күштелдирер дугайында район Совединин эрткен чылдагы-ла шиитпирин күүседиринге көдөө Советтер чогуур кичээнгей салза чогуур.

С. САЛЧАК,
аңныыр инспектору.
Барыын-Хемчик район.

• • •

Барыын-Хемчик районнун Кеп-Сөөк көдөө Совединде хоочун анчы 68 харлыг Иргит Байыр-оол 1962—1963 чылдың аңныыр сезонунда идепкейлиг аннап турар. Ол 50 диицни, үш дырбактыгны болгаш бир улуг көк бөрүнү өлүргеш, аңөлүк планын күүседиринге үлүг-хуузун киирген. Тывыш херээн ол ам-даа үргүлчүлеп турар.

О. ОЙДУП.

Социалистиг чурттардан

«АК КУУ»

Хөй каът бажыңның кырында ак куу дүн, хүн дивейн дескинип турар.

«Ак куу»—Чехословакияда эн улуг универмаг. Ол магазинниң ажылдакчылары эрткен чылын 4 «рекордту»—бир хүнде, айда, кварталда болгаш чылда бараан садарының рекордарын тургускан. Эрткен чылдың декабрьнің сөөлгү хүннеринде ол универмагтың бир хүндеги орулгазы 3 миллион крон болуп турган. Декабрь айның дургузунда ол универмагдан 1.200 мун, азы хүнде 40 мун кижи бараан садып ап турган.

— Универмагтың садыг саарылгазының талазы-биле чедиишкининиң ужуру чүдел?—деп айтырыгга оон директору Карел Вальтер мынчаар харыылап турар:

— Чылдагаан-на хөй. Эрткен чылын ассортимент талазы-биле янзы-бүрү, эки шынарлыг хөй бараанны алган бис. Универмагтың ажылдакчылары биске бараан берип турар будурулгелер-биле быжыг харылзааны туткан, оон түннелинде ол будурулгелер бистин негелделеривисти болгаш күзеддеривисти болдунар-ла шаа-биле барымдаалап турган. Ол ышкаш бистиң садыгжыларывыстың, бараан сайгарар кижилеривистиң хөй кезии боттарының мергежилин бедидип, бараан-техниктиг минимумну будурулгеге ажыглавышаан дужааган. Ол чорук садыгның культуразын дыка бедиткен. Садыг саарылгазын өстүрер дээш өске-даа хемчеглерни ап чоруткан бис.

АНЫЯКТАРНЫҢ ИНИЦИАТИВАЗЫ

Миллион-миллион крон өртектиг ажыглал чок аңаа чыдар машиналарны, станоктарны, механизмнерни ажыглалга киирер талазы-биле «ЧКД-Прага» заводта Чехословакияның аныяктар эвилелинин организациязының кежигүннери патриоттуг эгелээшкинни үндүргеннер.

Олар кандыг-бир заводта ажыглаттынмайн чыдар машина, станок, механизмнерни илереткеш, ол механизмнерни хереглеттинип турар черинче чорудуп, күрүнеге ажыктыг ажылды чорудуп турарлар. Аныяктар Северочешск области 25 млн. крон өртектиг ажыглал чок чыдар машиналарны, станоктарны тыпкан. Южночешск областың 53 заводтарында, Южноморавск областың будурулгелеринде ажыглал чок чыдар машина, станок, механизмнерни олар тыпкаш, оларны чөп ажыглаарының хемчеглерни алганнар.

«СТАДИОН»

Делегейниң Лейпцигке эрттирер чаңчыл болган часкы ярмарказының ажыттынарынга чедир будун чартык ай биче ажыг үе арткан. Ярмарканып организакчызы—ГДР, эртемтехниканың дыка хөй чаа чедиишкиннерин аңаа көргүзери-биле белеткеп турар.

Телевизорлар садар талазы-биле Дрезденде тускай магазин «Рафена» заводтуң шенелде кылдыр будургени 10 хевирнин чаа телевизорларын делгээн. Телевизорларны көрген кижилер оларның чедер-четпезиниң дугайында боттарының «шиитпелин» тускай карточкага бижиир, а завод хөй-нийтинин саналын барымдаалап, телевизорларның эн эки деп санатканын массалыы-биле будурүп эгелээр.

Делгелге хагдынмаан болза-даа, ону көрген кижилеринин хөй кезии «Стадион» дээр телевизорну эн эки деп мактап турар. Ол телевизорнун хевири чараш, өлөөн каш автоматтыг тургузугларлыг, көргүзер үүлдериниң дүрзүзү дыка тода көстүр болуп турар.

«Рафена» заводтун коллективи ол телевизорларны планда көрдүнгени ышкаш бо чылдың майда эвес, а февральда массалыы-биле будурүп эгелээрин шиитпирлээн болгаш чонга пландан ажыр 27 мун ындыг телевизорларны кылырын хүлээнгеннер.

УНИВЕРСАЛЬ КАЛОРИМЕТР

Йенде «Орл Цейсс» дээр улусчу будурулге оптиктиг приборлар кылыр талазы-биле делегейде сурагжаан. Завод будурген продукциязының хевирлерин бодунун музейинде шыгжап турар. 1958 чылдан бээр ол будурулге 180 хевирнин чаа приборларын кылган. Заводка чоокта чаа универсаль калориметрни кылган. Ону медицинага, биологияга, фармацевтикага, металлургияга, көдөө ажыл-агыйга шинчилел ажылдары чорударынга ажыглаар. Бо чылын завод 1000 ындыг приборларны будурер.

АЙЫЫЛ ЧОК КАҢНЫЫР

Больтерстворфта электромеханиктиг завод телевидение, радио болгаш телефон системаларынга ажылдаарынга таарыштыр кылган канныырны будурүп эгелээн. Ол канныыр-биле ток дамчаан электри удазыннарын безин каннап болур. Бир эвес дыка бедик черде ажылдап турган техник кижи овазарымча чогу-биле ол канныырны бетоннаан шала кырынче оскунуптар-даа болза үрелбес, азы сугга кирзе-даа ажырбас, ажылды уламчылап болур.

ЧАА ВИБРАТОР

Грейцте машина тудуушкунунун заводу үүрмек кезектер кыры ажылдап кылыр вибраторну кылган. Ол вибратор күш-ажылдың будурукчулуун 50 хуу бедидер. Хоюглаашкын станоктарынга ажылдап кылдынмас кезектерни безин аңаа кылып кааптар. Вибратор чылда 200 млн. марка камналганы бээр.

КҮШ-АЖЫЛДЫҢ МУРНАКЧЫЛАРЫ

Венгриянын Чиллагхельскиде нарын пөс кылыр фабриказының лабораториязының чеди херээжен ажылдакчылары чаңгыс черге хөй чылдарның иштинде ажылдап келгеш, чаңгыс өг-бүле дег найыралдажы бергеннер. Олар эрткен чылдың ортан үезиндей эгелеп социалистиг күш-ажылдың бригадазы ат дээш демисежип эгелээн болгаш бригаданы 1956 чылда контрреволюционерлерге өлүрткен Ева Калланын адыбиле адап алган.

Бригаданың «автобиографиязын» хүн демдеглелинде бижип турар. Хар-назын, характер талазы-биле ангы-ангы, ынчалза-даа шуптузу чаңгыс кижи дег ажылдап, чурттап, өөренип турар ол чеди венгр херээженнерниң хүн демдеглелинден алган чамдык үүлдер бо:

— Скульптор Иштван Кишштин ажылдары-биле танышкан.

— Школага хөй-нийтинин ажылын күүсеткен.

— Бригада удуртукчузунун дузалакчызы Йожефна Томга үр чылларда күш-ажылчы ажыл-чорудулгазы дээш тайбынның Бүгү-венгр чөвүлелиниң алдын медалын тывыскан.

— Йожефна Киндини хүндүлеп бижик-биле шаннаан.

— Бригада кежигүнү Пирошка бодунун душтуу-биле аарый берген Йожефна Сегерге чораан.

Бригада кежигүннериниң эн-не аныяа — Пирошка Месарош фабрикада комсомол организациязының секретарынга сонгуткан. Боттары безин 11 уругларлыг ол чеди херээженнер өскүс арткан, 10 харлыг Атилланы азыраан, оон иези апарганнар.

Социалистиг Венгриянын бичии коллективиниң чамдык ажыл-херектериниң чижээ ол.

Республикага **АГААР-БОЙДУСТУН** *байдалы*

Бөгүн республикага булуттагылап каап турар хүн болур, чамдык черлерге хар чаар, Кызылга хар эвээш чаар. Хат кошкактан өй тавынга чедер. Агаарның температураза; республикага— 20—25, а Кызылга — 21—23 градус соок.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

Кинотеатрларга

ЯНВАРЬ 19-та

«НАЙЫРАЛ»: «Капитан Грантонуң уруглары» 10. 2. «Дүржойпай» 12, «Куда сөөлүнде» 4, 6, 8, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Уругларга программалар 10, «Өгленгениниң баштайгы айы» 5.15, «Чалбыыштыг чылдарның тоожузу» 11.15, 1.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Дашта чечен» 2.30, 4.30, «Американы французтуң көргени-биле» 6.30, 8.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Революция дугайында чугаалар» 3.15, 5.15, «Үш мушкетер» (делгем экранныг) 7.15, 9.15 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнун 24-63, редакторнун орлакчызының 35-24, пропаганда киллизинин 23—54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурныйның 23-35, көдөө ажыл-агый киллизинин 25-38, партийжи амыдырал болгаш культура амыдырал киллистериниң 37-13, иштики информация киллизинин 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг киллистериниң 21-27, үлетпүр болгаш транспорт киллизинин 22-64, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—00228. Чагыг № 94 Культура министерствозунун типографиязы